

LEGE BERRIAREN TZAT

[illegible]

GIPUZKOAREN SERBITZURAKO

Gipuzkoar guzien serbitzurako dagoen Donosti Aurrezki Kutxa, lanabes teknikurik aurreratuenaz eta bere langileen egokitasunaz, nola profesioz ala gizatasunez, baliatzen da. Guztien aurreztearekin Gipuzkoarentzat etorkizun hobe bat eraikitzeko asmoz.

Caja de Ahorros Municipal
Donosti - Aurrezki - Kutxa

maiatza 4-11

LIBURUAK

IRAGANAZ, Gotzon Aleman. ELKAR. 139 or., 350 pta.

ZERUKO ARGIAKO kolaboratzaile, Santo Tomas Lizeoko irakasle eta Muxikiña taldearen sortzaile izandako Gotzon Alemanen poema liburu mardula. 1975etik bere heriotza bitartean idatziak.

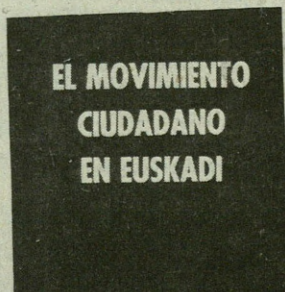
Liburuak ederki azaltzen dizkigu hasieran esperantzatu izandako baten une garratzak. Poemen kalitatea denboraren harira hobetzen da. Euskal Herriaren arazoetarik hasiz amoreak sortzen dizkion arazoetarainoko bide garbi asko adierazi zuen Gotzonek bere liburu honetan. Orotara, poemagintzaren dimentsio desberdinak azaltzen dizkigun liburu gomendagarri bat.

EL MOVIMIENTO CIUDADANO EN EUSKADI, Talde Euskal Estudio Elkartea. TXERTO. 135 or., 375 pta.

TALDEko Juanjo de Andrés eta José Antonio Maisuetxek osatu dute Euskal Herriko mugimendu hitarrari buruzko estudio hau. Mugimendu horren lehen pausoak, ezaugarriak eta momentu honetan lantzen ari den gaiak jasotzen dira batipat, zenbait kasu konkritu kon-

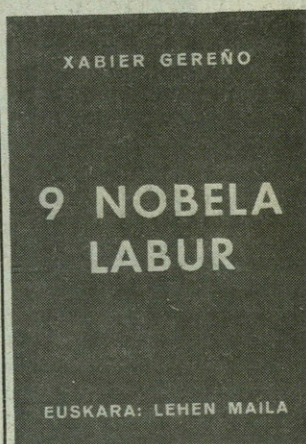
tatuz, baina batez ere balorazio prokor bat eginaz.

Liburu honen atzetik, antzeko gaiari buruzko beste batzuk ere argitaratuko ditu TXERTOAK.

TALDE Euskal Estudio Elkartea

Ja. n.

EUSKARA: LEHEN MAILA

9 NOBELA LABUR, Xabier Gereño. Egileak argitaratua. 122 or., 150 pta.

Xabier Gereño euskara lehen mailan ikasten ari direnentzat nobelak idazten jarraitzen du, eta oraingo honetan, bederatzitik dakartzkigu, gehienak polizia-koak.

ALDIZKARIAK

KARMEL

1980-1

EUSKERA: OIRIXEREN AMETSA

KARMEL, 1980ko lehena.

«Denok jakin behar dezute, Karmel, ordena baten aldizkaria izan arren, ordena ontako lau edo bost fraile euskaldun kijotek eramaten degula galdi ori aldapan gora aurrera eta aurrera. Beti ere nekez. Beti ere euskera eta geure kristaulegia maitatuz.» Nekez eta ezinean dabilzela, bai, diote KARMELeok; eta dei egiten diete harpidedunei eta lagun dezakete-nei, ordaindu eta laguntza emateko, bestela ez dutela aurrera jarraitzerik izango eta. Eta pena litzateke ba desagertzea. Zenbaki honetan bertan lan interesgarriak aurki dezakegu: «Euskara, euskaldunon hizkuntza. Euskara batuari buruzko filosofia», Patxi Uribarrena; Luis Baraizarraren «Arbasoen lortatzean» «Orixen eskutitzak»...

Ja. n.

LOS CUADERNOS DEL NORTE, revista cultural de la Caja de Ahorros de Asturias. 0 zenbakia. 1980ko urtarilla-otsailak. 88 or., 200 pta.

Asturiastik ez zaigu hona gauza haundirik iristen, kulturaren edozein mailatan. Horregatik beharbada, gustorago hartzen da dato-

rren apur hau. Eta apur hau, oraingoan, ona dela aitortu behar. Aurkezpenean esaten dena —«Nacen Los Cuadernos del Norte (...) Y lo hacen con proclamada intención de pluralismo y clara voluntad integracionista»— ez dakigu beteko den, baina zero zenbaki honen edukina, ederra da benetan. Zentzurik zabalenean harturiko kultura jasotzen dute koadernoek: pentsamendua, literatura, zinea, artea... eta ez bakarrik Asturiasa mugatuz. Lanen batzuk aipatzekoan, horra hor Manuel Vicent-en «El hombre de mármol en Manhattan» —Woody Allen eta Wadja elkartuz— eta Umbral-en «Poesía popular en la guerra española».

Kanpoko itxura —aurrezki kutxa bati dagokion bezala, dirua ez dela falta izan ikusten da— oso zaindua eta polita.

LEHIAKETAK

ARGAZKI ETA DIAPOSITIBA SARIKETA, Berako herriak antofatu du, Euskal Besten mendeurrena dela eta. Ekainaren tetik 8ra, aste kulturalaren barnean, egingo da agerketa —Etxe Txikin, Alzateko enparantzan—, baina lanak maiatzaren 24a baino lehen bidali behar dira Berako «Gure Txokoa» elkartera.

Euskal Herriko edozein eskualdetako jendeak parte har dezake. Argazki eta diapositibak argitaratu gabeak izan behar dira; gaia librea. Lehenak, zuri-beltzean eta 18x24 neurritan; diapositibak, 24x36. Parte hartzaileek bete behar dituzten oinarriak informazio gehiago izateko, golan aipaturiko elkartera jo.

ANTZERKIA

«LAETIUS» obra berria estreinatuko du «Els Joglars»ek Lemoizen, maiatzaren 15ean. Zentrale nuklear baten lehertzeak munduari ekar da-kikeen aldabeta azaldu nahi da obra honetan, eta gaiarengatik, Lemoizen egingo da lehen azalpena. «M7 Catalonia» egin zuen talde berak muntatu du hau, Albert Boadellaren zuzendariitzepean, Gloria Rognoni, ezbehar batez elbarritua geratu zen «Els Joglars»eko partaidearen laguntzaz.

Lemoizkoarekin, hogeiz izango dira egingo diren azalpenak, beste batzuen artean, Bilbo, Barakaldo, Lekeitio, Gernika, Algorta, Deba, Zarautz, Errenteri, Eibar, Arrasate, Tolosa, Donostia, Gasteiz, Iruñea, Altsasu eta Tuteran, azken honetan ekainaren 3an, Gladysen hilketaren lehen urtebetetzean.

Komite Antinuklearrak eta «Zum Zum» taldeak antolatu dituzte saio hauek.

KILIKILARIAK taldeak, apirilaren 24ean hasi eta maiatzaren 4a arte emango du Bilboko Carlton Zine-
man «Prakaman» obra berria. Bernardo Atxagak idatzi du Pinotxo-
ren ipuiaren bertsio berri hau, lzu-
kaiz taldeak jarri diolarik musika.

Bilboko saioak arratsaldeko 8etan izango dira, eta ostiral eta larunbatetan, baita gaueko 11tan ere.

Maiatzaren 9an Gasteizen antzestuko dute eta ondoren Nafarroan.

TXAPELKETA

EUSKADIKO LEHEN OTXOTE TXAPELKETA konbokatuko dute EKNko Kultur Kontseilariak eta Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako Diputazioek, DEIAK eta HERRI IRRATIAK antolatzen dutelarik. Azaroaren 16, 23 eta 30ean izango da, Gasteiz, Donostia eta Bilbon, baina maiatzaren 15a baino lehen eman behar dira izenak, DEIAren erredakzioetan ala Loiolako Herri Irratian.

Araba, Bizkaia, Gipuzkoa, Nafarroa eta Iparraldeko otxoteek parte har dezakete, eskualde bakoitzetik bi aukeratuko direlarik, beraz, guztira hamar talde.

100.000 pezetakoa izango da lehen saria eta 60.000koa bigarrena, finalera iristen diren beste hiru otxoteek, bakoitzak 25.000 pezeta jasoko dituztelarik.

Txapelketan parte hartzeko oinarriak, DEIAra ala Loiolako Herri Irratira eska ditzakezue.

ZINEA

Proyección de películas

EUSKADIKO FILMATEGIAREN II URTEA ospatzeko, proiektio sail bat antolatu da maiatzaren 2rako. Filmategiaren lehendakari den Pedro Aldazabalen aurkezpenaren ondoren, «San Sebastián 1920», «Bilbao, 1920», «El golfo» eta «El fastuoso juego del Jai-Alai», filmak emango dira.

Leheanean Donostiako zenbait txoko, Kontxan egindako zaku-karrera bat etabar azaltzen dira. Bigarrena, Mauro Azkonak 1920ean egindako dokumental baten lehen zatia da: Bilboko paisaje, monumentu eta barrak agertzen ditu. «El golfo», 1917an egin zuen José Togores-ek. Charles Allen-ena da berriz «El fastuoso juego del Jai-Alai»; iaz egina, Floridako pelotalekuetako giroa eta baita Gernika eta Markinako irudiak ere aurkezten ditu.

JAI-AK

SANTIKUTZAK LEGAZPIN. Lazkaoko sanprudentzioekin ia nahastuz, eta udaberria, eta beraz, herrietako festen garaia irekiz, hemen datoz santikutzak, aurtien gainera, Mirandaolaren IV Mendeurrena ospatuz. Apirilaren 25ean hasiz, programa oso zabala eskaintzen dute jai

hauek. Hona ospakizun batzuk: maiatzaren 3an, jaiak Mirandaolan, lehengo ohiturak berrituz; ilunabarrean eta gauean, dantzaldiak. 4ean, igandea, probintzia mailako bolaketa goizeko 9etan; musika bandaren kalejirak 11,30etan eta ondoren erestaldia; arratsaldeko 4,30etan Iintxa - Pasajes futbol partidua; 5,30etan danborrada eta 7,30etan dantzaldia. Hilaren 11n berriz, prozesioa Mirandaolara, burdinolako lanen erakusketa, eta «Sustraiak» taldearen dantza saioa, Mirandaolan bertan.

BITXIKERIAK

liburun eguna
1980 jorail 23n

LIBURUN EGUNA. 1980 jorail 23n. Ba, ulertu, bai, uler dezakezu. Na jakin nahi genuke zein eus-
tzaini galdegin ote dioten ala
gramatika erabili duten «Insti-
Nacional del Libro Español»-
halako esaldiak asmatzeko.

JAIALDI-AK

UNA RAMOS argentinar kantari
musikariaren errezitara, maiatza-
2an, Donibane Lohitzungo el-
Humahuacako indio honek ber-
riko kanta eta instrumentuak
na, antara, tarka— dakartzin-
nen, USAn eta Europako bes-
trialde batzutan ibilia da k-
tuak ematen, bere herri-
egin behar izan ondoren.

Exkoak

BIXEN 80, POTEATUZ KULTURIZATZEKO. Donostiako San Vicente elizaren parean, lehen «Colchonería San Vicente» zen tokian, aurkitzen da galeria-taberna berri hau. Nagelen erakusketa batekin inauguratu zen eta, joan zen astean esan genizuen bezala, orain Bixente Amestoyrena dago. Baina BIXEN 80-ko jabeek —emakumezko bi— ez dute arte plastikora bakarrik mugatu nahi, eta poesiak errezitatzeako saiok, liburuen aurkezpenak etabar ere egin nahi dituzte toki luze baina goxo honetan.

Nahi baduzu barran har dezakezu baxoerdia —pate pintxo goxoak ere badaude horri laguntzeko— eta baita mahaietan. Prezioak taberna normaletan baino garestixeagoak dira, baina esan behar da ere horietakoa baino ardoa hobe dela. Giroa ere selekto samarra.

IBILALDIAK

FABRIKA ZORAGARRI BAT. Zazpigarren alaba bihurtzen ari zitzaigun Araba sail honi dagokionez. Horrelakorik ez dadin gerta, oraingo honetan probintzia hau ikuitzera goaz. Araia hain zuzen, Asparrena haraneko hiriburua.

Mendizaleentzat Otzaurte hartuko dugu abiapuntutzat. Dakizuenetz, trenbidean goazela Gipuzkoako azken geltokia dugu Otzaurte. Hurrengo ia Altsasu da. Bost bat ordutan egin daiteke Otzaurte eta Araia bitarteko ibilaldia. Bidea nahiko ezaguna da, San Adrianen kobaraino behintzat, alderdi horietan ibiliak direnentzat. Hala ez bada, lasai; edonork esango dizue nondik nora joan behar den, jai egunetan jede asko abiatzen da haruntz eta.

Koban bertan, gehiegi luzatu gabe —freskura haundia baitu—, barruko baselizako ama birjiña ikus daiteke leihotik, irudi erromaniko bikainenetakoa da eta. Atsedena hartzeko bada beste toki aproposago bat, kobatik bost minutura blde zabaletik aurrera —bide erromatarra da—: iturri bat alegia.

Iturrian zerbait jan ondoren, bide zabaletik jarrai beharrean, ezkerretarra pago artean abiatu behar da. Ez larritu: aldapa motz motza baita. Berehala ailegatuko zarete zenbait artzai-tzabolaraino. Behin hor, jetxi eta jetxi egin behar duzue. Ezkerretarra Aratz mendia (1442 m.) utziko duzue. Araia aldera, pagadi bikainen artean zoaztela, beste iturri bat aurkituko duzue: Iturriotz izenekoa.

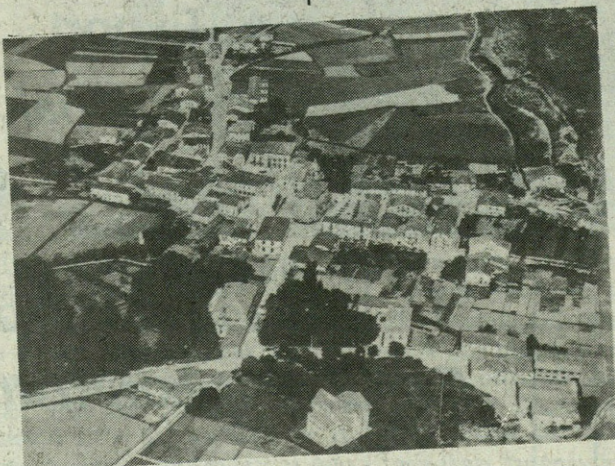

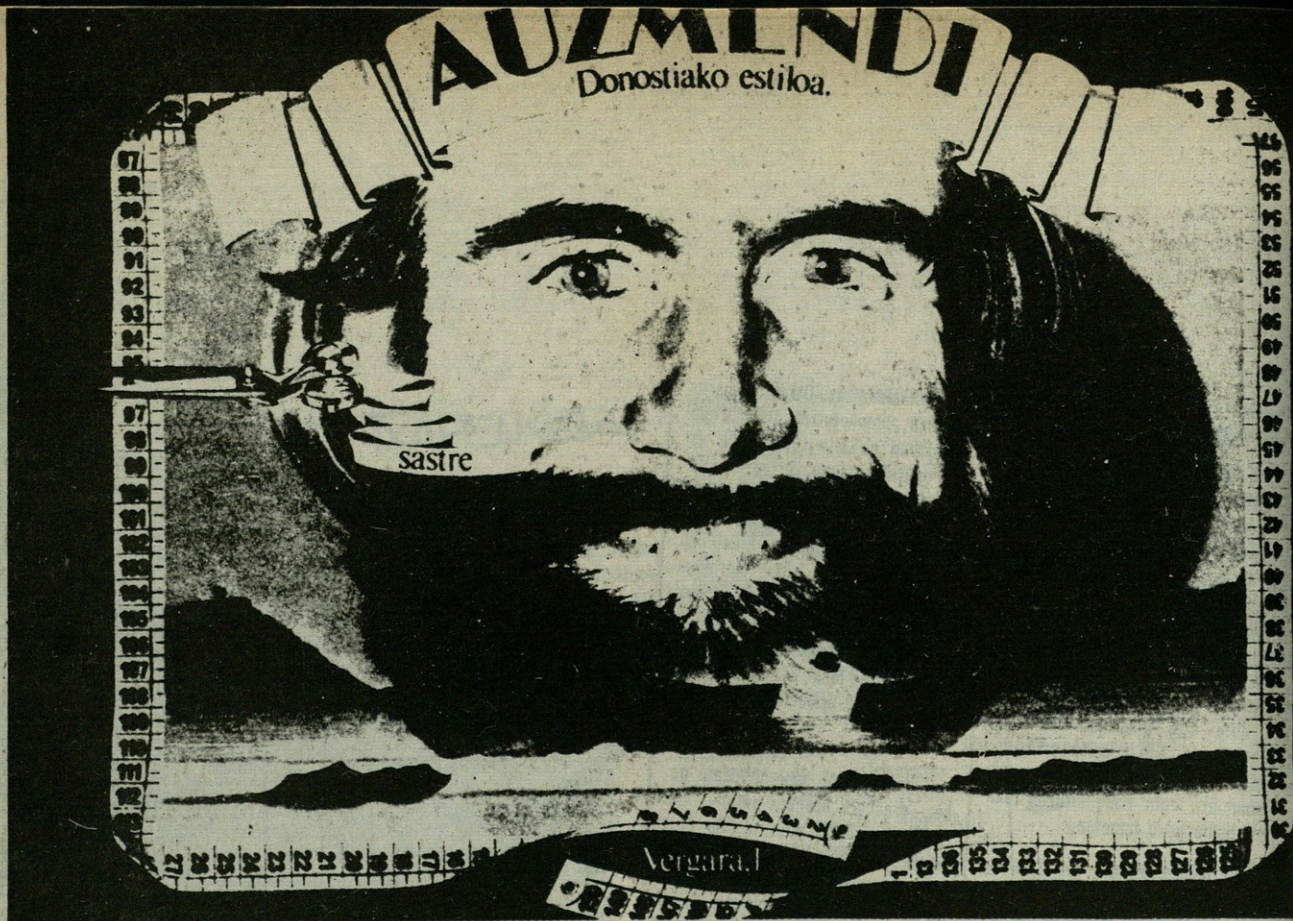
Herrira iritsi baino lehen ikusmira zoragarri bat dago: «San Pedro» edo «Ajurias» fabrika. Garai bateko burni langintzaren usaina dabil oraindik harri zaharretan zehar. Orbaizetako arma-olaren antzekoa, oraindik abestirik egin ez zaion arren. Gaur bertan zertxobait egiten bada ere, duela berrogei bat urte fabrika honek porrot egin zuen, garai hartako tresnak eta partetak oraindik zutik dirautelarik.

Nekazaritza da orain herriaren oinarri. Herri ondoko bazterrak guztiz garbiak dira oraindik. Basaranak fama haundia ekarri dio Araiari. Izan ere patxarana egiteko erabiltzen diren fruituok ugari dira oso. Nahiz eta orain biltzeko garaia ez izan, ez ahaztu detailea behar denerako. Historia luzea du Araiak. Oraingo eleizaren parete-

tan oraindik zenbait harri zahar ikus daiteke, inskripzio erromatarrekin. XIII mendekogaztelu bat ere badu —«Morumendi» edo «Murumendi»—, arkaitz zorrotz baten muturrean. Geroago Oñatiko Kontearen menpean egon zen, horregatik oñatiar asko herri hontara ezkontzen zelarik. Honexegatik, gaurko araiarren deituek oñatiar kutsua dute sarritan.

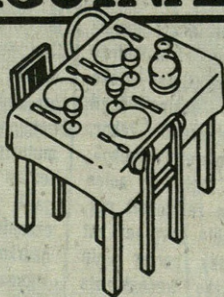
Noski, Araiara mendirik zapaldu gabe ere joan daiteke. Hala ta guztiz ere, «Ajurias» fabrika gomen datzen dizuegu. Paseotxo batean, ordu laurden bat besterik ez duzue emango herritik haraino. Bertan bazkaldu nahi izatekotan, Goardia Zibilen koartelaren ondoan jabetxe bat duzue. Koartela, etxe berri bat da, bandera bat duelarik. Berehala konturatuko zarete.

RESTAURANTEA

**KARLOS
ARGUIÑANO**

*Euskal Sukaldaritza
Berriaren partaide*

ALFONSO XIII, 13
Tel. 830178

ZARAUTZ

**cabinet
halsouet**

**Import-Export
Errepresentazioak**

41, Bld Victor Hugo
Tél. (59) 26.34.46. - 64500

Donibane Lohitzune

1

AGUR PINPIX ETA PONPOX... Apirilaren 26ean agurtu zen Donostiako Aurrezki Kutxa Probintzian lein bat guztietan harantz ondoratzen ziren haur guztiak alaitzen zuten ekipoa. Pinpix, Ponpox, Txaro Arteaga,

etabarrek aldi honetako saio eder hau bukatu dute eta datorren ikastaroaren hasierarte joan dira.

Larunbatero euskaraz haurtxoak alaitzen zituztenei, eskerrak, eta datorren ekitaldian alaitasun eta umore onez etor daitezela.

2

BATZUEN AZTIKERIAK, BESTEEN ZORRAK.— Alan Stivell abeslari bretoi famatua gure lurraldeetatik pastu da eta antolatzaileak tripakomin pixka batekin bukatu dute. Donostian egin zen jaialdian sarrera ofizialekin 1.700 bat sartu omen ziren eta jaialdian hiru mila bat pertsona aurkitzen omen ziren. Batzuk, ohitura onak galdu gabe, sarrerarik

gabe sartu ziren eta beste batzuk sarrera faltsuekin. Jaialdiaren aurreko egunetan, Donostian sarrera batzuk 200 pezetatan saltzen omen zituzten, ofizialek, aldiz, 300 balio zituztelarik. Beste batzuetan ere gertatu omen da eta horrelako lezio ona ikasi dutenak beste batetan ere egiten ahaleginduko dira. Jaialdi antolatzaileok argi beraz!

3

ZORIONAK JOSEBA.— Gure aldizkari kolaboratzailea den Joseba Sarrionaindiak Ignazio Aldekoa izeneko saria irabazi du. Obraren izena «Maggie eidazu kamamila» da eta kontakizun motz modura idatzita dago.

ZERUKO ARGIAko adiskide guztien partetik zorionik beroenak eta aurrera jarraitzeko gogorik handienak opa dizugu.

4

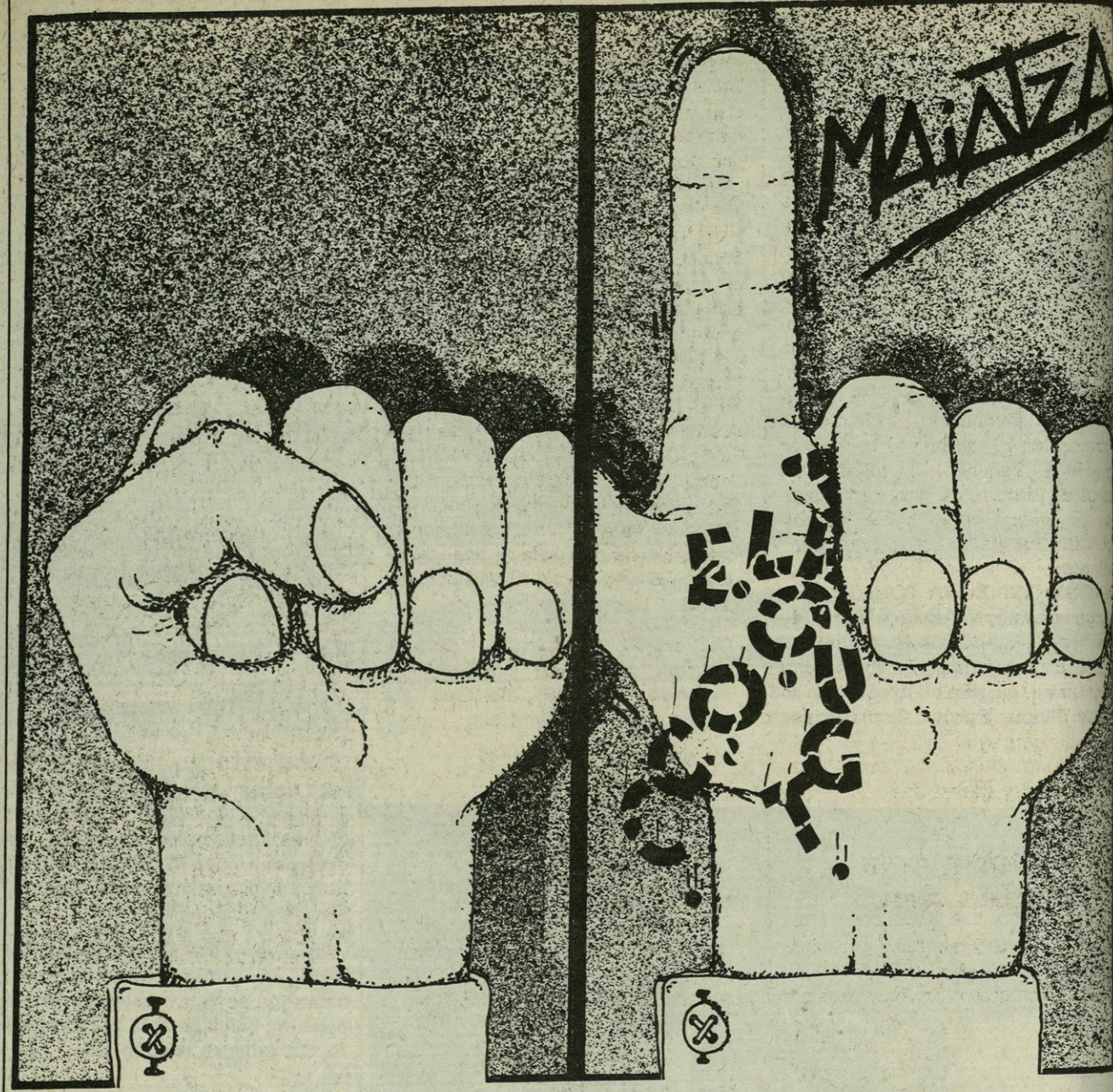

LEMOIZ GELDITU!—Karraxi hau berriro entzun zen Euskadiko zenbait herritan. Donostiako Diputazioan 150 bat pertsonak entzerrona bat egin zuten. Mungia, Bilbo, Eibar eta Donostian Apirilaren 27an, eguerdiz manifestaldiak egin ziren.

Iberduero eta Lemoizko nuklear etxea izan ziren oihuen oinarriak; behin eta berriro beraien aurka jardun zen, baina Lemoiz gelditzea gero eta zailagoa ikusten da.

5

ORIA IBIAK ESKERTZEN DU.—Gipuzkoako paper fabriketako langileak hilabete t'erdi baina gehiago huelgan daramate. Erreibindikape-nak handiak ez badira ere, nagusiek ez dute amore ematen eta bakoitzak bere sokari tira eginez jarraitzen du. Bitartean, Oria erreka-aren bazterretan dauden herriek mirakulu bat ikusi dute, ibaiak bere kolore egiazkoa daukala. Paper fabriketako zinkineriak uretara botatzen ez diren bitartean, amorraiak eta guzti sortuko dira. Batzuen kalterako, beste onerako; bizitzaren dilema.

ZERUKO ARGIA

Lehendakari: Kaietano Ezeiza.

Zuzendari: Elixabete Garmendia.

Zuzendari Ordezko: Pilar Iparragirre.

Erredakzioa: Joxe Luis Alustiza, Lurdes Auzmendi eta Gorka Reizabal. **Bilbon:** Gorka Abad eta Karlos Donoso. **Iruinean:** Txema Larrea. **Gasteizen:** Jose Inazio Murua. **Iparraldean:** Mikel Iribarren "Xinaberri" eta Astema.

Idazleak: Mikel Atxaga, Estepan Aldamiz-Etxebarria, Joxe Alkiza, Jokin Arostegi, I. Bujanda, Pello Lizarralde, Jon Urrujolegi, Jorja Cirera, Iñigo Lamarca, M. Auzmendi, Manu Aranburu, F. Ostolaza "Uztargile", J. M. Bujanda, Muxikina Taldea, J. J. Uria, Joxemari Velez de Mendizabal, Joseba Sarriaindia, Julen Kalzada, Andoni Sarriegi "Murumendi", Xalbardin eta Kaietano Ezeiza.

Marrakzi eta diseinuak: Antton Olariaga, Larrarte, Tororo, Joxemi Zumalabe, Mikel Plazaola, Ramón Agirre eta M. Artola.

Argazkilariak: Arturo Delgado, Loubet, Philippe Etcheberri, Luis Otaegi, Luis Mitxelena, Txema Ormazabal, Koldo Aretxaga eta Tomas Arozena.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Fotolitoak: Ernio, S.L.

Jabea: Nafarroako, Kantauri eta Aragoiko K. Donostia, Okendo 22, Telf.: 42-77-86.

Moldiztegia eta Idazkola:

EL DIARIO VASCO. Ibaeta - Donostia.

ALVAREZ IRAOLA. Ibaeta - Donostia.

EGIA, FOTOKONPOSIZIOA. Egia - Donostia. D. L.: 80-1963.

HARPIDE SARIA:

Barruan	2.300 pta.
Estatuturik kanpora	2.900 pta.
Airez	4.400 pta.
Ale bakarra	60 pta.

LA CALLE

beldurra zabaldu nahiz

«Ultraderecha. La muerte como táctica» titulatzan den artikuloa azaltzen da LA CALLEren 109. zenbakian: «Jorge Caballero, de veintidós años de edad, militante de la CNT, salía del cine. Iba acompañado por su novia y llevaba una insignia prendida del pecho con una «A», símbolo coincidente de la empresa Agromán y de la acracia. Un grupo de jóvenes se acercó a la pareja: "Rojo, cabrón" fue el primer saludo. El segundo, un golpe en la cara; el tercero, un navajazo. Cuando ya estaba en el suelo, le golpearon los gallardos y valerosos ultraderechistas con todo lo que tenían a mano. Varios días después, Jorge Caballero moría víctima de las heridas causadas por los defensores de la civilización cristiana y occidental. (...) Sus compañeros de la CNT convocaron una manifestación de protesta. La policía a las órdenes de Rosón, se encargó de reprimirles y detenerles.»

historia nola idazten den...

EL SOCIALISTAREN 150. zenbakian (formato berriarekin lehenean) «informe exclusivo» horietako bat

agertzen da. «ETA quiere hablar con Madrid. Negociar a punta de pistola» da bere tituloa. Eta mamia? Hona hemen sarrera: «EL SOCIALISTA está en condiciones de afirmar que ETA quiere negociar, desde una posición de fuerza, con el Gobierno central del Estado español. Y para situarse en esta posición de fuerza piensa iniciar una espectacular escalada terrorista que afectará al vecino País vasco francés. La primera fase de esta operación está a punto de finalizar toda vez que los terroristas vascos acaban de recaudar unos ochocientos millones de pesetas provenientes del "impuesto revolucionario". Todo lo que EL SOCIALISTA ha podido recoger acerca de la actual situación de ETA y su lucha terrorista está incluido en este informe.» Azpimarra berea da. Historia nola ez den idatzi behar jakiteko, irakurtzea komenigarri.

entreviu

nortzuk dira erredunak?

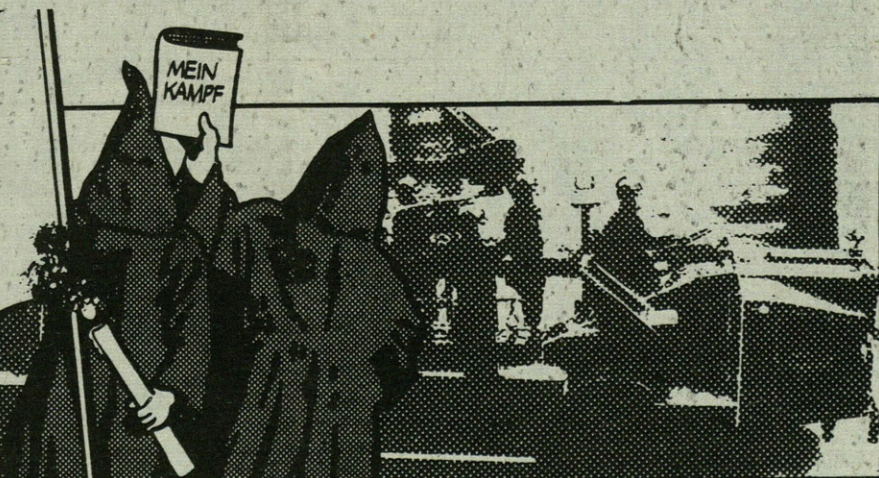
«Morir por "Los Pecos". Marta, quinceañera víctima de la histeria colectiva» titulatzan da INTERVIU-

ren 206. zenbakian azaltzen den erreportajea: «Se confía en la buena suerte para que no ocurran accidentes. Pero a veces no hay buena suerte y muere alguien. Ahora ha sido Marta Tormo, una quinceañera barcelonesa. Tiempo atrás, en circunstancias parecidas, se produjo otra muerte en el mismo recinto del Parque de Atracciones de Montjuich. Mala suerte otra vez. Se suscita la histeria desde el escenario en vez de tratar de aplacar los enfebrecidos ánimos. Y se produce una avalancha. Una quinceañera parece asfixiada. Nadie acepta la responsabilidad. "Ha sido mala suerte". Y sin embargo, la mala suerte tiene nombre y apellidos.»

INTERVIUren 206. zenbakitik hartua.

EL DIA DEL LIBRO

EL PAPUSen 311. zenbakitik jasoa.

"teknikoak", "gudari" en gabinetik

Del Burgo jauna, azkenik!, Nafarroako Diputazio Foraletik botatzea lortu duten unean, Euzko Gobernuaren hamalau ministroak Bizkaiako Diputazioan zin egiteko trantzean direnean hersten dugu zenbakia. Hondarrabiko autobusean ETAko komando batek Rufino Muñoz guardia-zibila hil duela eta bertan paisanoz zihoan polizi nazional baten eraginean Xabier Aranzeta Egizabal «Lepo», 36 urtekoa eta erakunde armatuaren partaide zena hil dela jakin berria dugunean.

garaikoetxearen gobernu

Gehienek uste baino lehenago antolatua izan da Karlos Garaikoetxearen gobernu. «Tekniko» hitzak adierazten duen amorfotasun horren barruan kalifikatua izan den gobernu hori. Izan ere, parte hartuko duten hamalau gizonetik gutxi dira historikoki hain ezagunak diren militante jeltzaile horietarikoak.

Egunkari guztietan agertu dira baikoitzaren biografia eta «meritoak», kaleko jendeari ezer gutxi adierazten dioten datoak. Hemendik aurrera ikusi behar zertan finkatzen diren gizon ikasi eta titulodun guzti horien ekintza konkretoak.

Hona hemen gobernuaren konposaketa: Kultur ministroa Ramon Labaien; Heziketa bere kargu duena Pedro Etxenike «la personalidad más brillante del gabinete» bezala

aztertua izan dena eta gazteena; Jizian Karmelo Renobales abogatu eta Deustoko irakaslea; Barne ministroa Luis Retolaza, PNVko militar historikoa eta «Deia»ko gerentzia Lan ministroa Mario Fernandez Deustoko irakaslea hau ere; Indutrian Javier Garcia Egotxeaga (Deustoko); Garraio, kamino eta itsasgintza ministroa Jose Luis Robles; Lurralde, errepide eta turismo ministroa Jose Luis Lasagabaster; Komertzio eta turismo ministroa Karlos Blasco de Imaz; Osasuna eta aseguratza sozialako ministroa Jesus Javier Agirre injineru eta ekonomista; Nekazari arazoak bere kargu hartzen dituen Felix Ormaiztegui abokatua; Ekonomia eta Haziak ministroa Pedro Luis Uriarte arduratua; Lan ministroa Banco de Bilbaoko zuzendari eta enpresagilea; eta azkenik, Lehendakariaren idazkaritza Javier Cañoren eskuz geldituko da.

Transferentziak ahalik eta lehenagok bere esku izan nahi dituen gobernu honek, euskal gizartearen (beno, euskarazko) Araba eta Bizkaiako gizartearen (beno, euskarazko) behintzat) funtzionamendua demokratiko bat lortu nahi duen gobernu honek, pertsona eta ondasunen kontrako inongo mehatxu onartu ez duen gobernu honek, bere zereginik.

«El PNV no admitirá y se opondrá a ello con firmeza, aquellos procedimientos que bajo color de legalidad o de las falsas justificaciones coarten los derechos de las personas y de sus bienes» zioen alderdi jeltzailearen Euzkadi Buru Batzarak Iruñean bildu ondoren.

Konfiantza dute jeltzaileek esan duten guztia lortzeko. Hala adierazten dute, bere militantzia eta bere botoa eman zioten guztiak gogoratu. Egia da hori, baina baita ere konfiantza ematen duenak zertan zentzuzkoak diren erabakiek, hots ondoren zerbait espero duela. Nahiko izango dute, bai, esandako guztia betetzen.

baigorri, iparraldearen ispilu

Iparraldean «bazzerrak harrotu» J. B. Dirrasar-en esaldi konsekratuaren arabera— dituen gertakariaren uhain guziak ez dira hil: bazu axalean estaltzen zirela, beste batzuek sakonkiago barneratzen zuten iparraldeko jendearen kontzientzia. Okendo kaleko 22an azterketa bat egin behar litzatekeela entzun dugu; baina ez gara soziologo eta gainera ondorioak geroko borroka eta ekintzetan agertuko dira. Berantago.

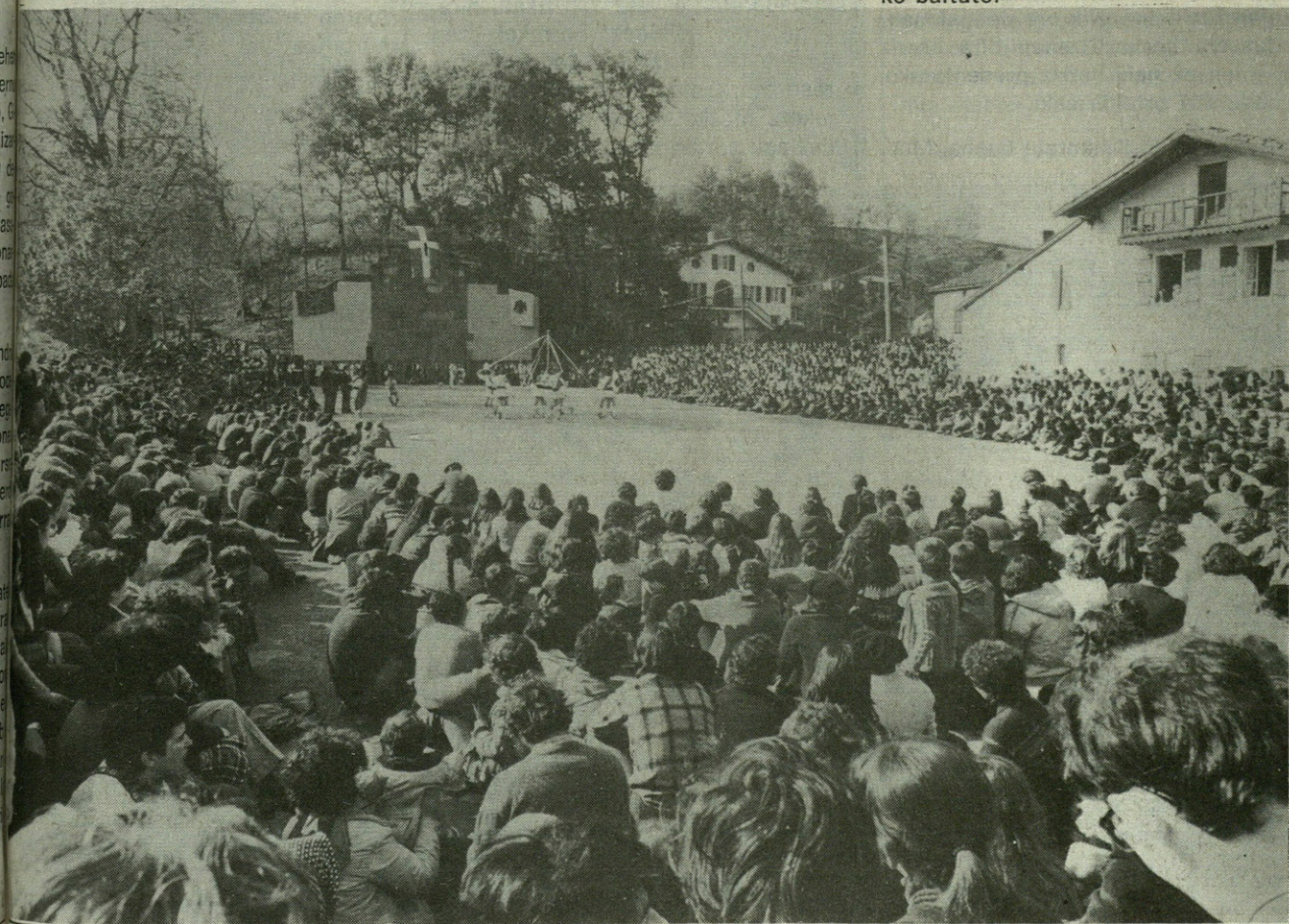
Xoko batean hala ere, «Euskal Herri guziko xoko politena» Xalbador zenarentzat, egoera gogortu da edo bederen tentsioa goitika joan eta gauzak argitu, klarifikatu dira. Baigorri iparraldearen ispilu izan litekeelakoan zenbait komentario edo ondorio aipatzeko ausartiaz jantziarik bagoazkizue.

iparraldeko herri arrunta bat

Eta berriz ere ekonomia aipatu beharra —barka iezaguzue obsezioa—, Baigorriko Herri Taldeko batetik zionez «1951ean 12.957 biztanle baziren kantonamenduan, 1979an 6.379 biztanle bakarrik: Km.²tan 20 biztanle. Herritik joaitea % 12,4koa izan da 1968tik 1975ra. Mendia husten ari da, 1970tik 1977rat etxaldeen % 20 desagertu da. Gainera badira ere zerbitzu beharrezkoak (haur ukaiteko klinika, eskola) hersten direnak. Azkarki husten ari den eskualde hontan langabezia dugu latzgarriena. 1980ko Martxoan, 165 lan galde baziren kantonamenduan. Gazteek lekutu behar dute. Jenderia zahartuz doa. «Arrazoinak ezagunak dira: industri zaharren bertzelako-

tzerik gabeko desagertzea, turisma-rendako hautua, laborariartzainen ezin bizia... Oronen buru Pariseren politika.

Horrek sortarazi du dudarik gabe eukal kontzientzia gazterian eta hortan ere Baigorri ispilu dugu; ispilu eta aintzindari ezen han gazte frango bildu baita eta, beste tokietan baino lehenago, lekuko lanari (gaur Herri Taldeen oinarria) eman baitote lehentasuna. Azken urte hauetan heietaz mintzarazi dute Baigorriko Taldekoek: mitin, mozio, kabalkada, Toberak, DENEK afera, aste kulturala...» Baigorriko kantonamendua oroz gaintetik da: herrian berean bizitzeko, herrian lan egiteko ahal guzien egitea, ZIN egina duen gazteria bat, engaiatzen den gazteria bat, zeren gure herriaren geroa herrian bizi direnek apailatuko baitute.»

Bestalde, politika delako politikan, berezitasun bat badauka herri horrek: joanden bozkak arte (duela 3 urte) ez zen aspalditik lista bat baino gehiago aurkeztu herriko etxerako. Azken bederatzi urteetan J. Haritxelar zen hauzapeza.

abertzale kontrakoen ofentsiba

Ramuntxo desagertu eta zenbait egun geroago Baigorriko 15 kontseilariak demisionatu dute; deklaratu ez zen talde bati Haritxelarrek herriko etxearen bil-tokia prestatzea arrazointzat emanaz. Baina hau, denen iduriko, aitzaki bat izan da. Arazoak baziren Haritxelar eta bere kontseiluaren artean, euskal problemari hurbilegi jukatu dute: ez daki tenentzat Haritxelar euskaltzaina dugu eta beste aktibitate meta baten artean Baionako euskal erakustokiaz eta IKAS batasunaz arduratzen da. «Bazen halako separatze bat, hori pretexto bat izan da» dio Haritxelarrek. Nahiz ez duten erran, hauzapezak Ramuntxoren ehorzketetan parte hartzea gaizki hartu dute. «Joko txarra egin didate, azpitik, batere aipatu gabe. Ez zen batere herriko aferetaz egin. Nik ere demisionatu dut eta bozkak izanen dira berriz baina ez naiz berriz presentatuko, bederatzi urtekin aski.»

«Saltsa hori muntatu duena, Mon-

long delako kontseilua, Suprefetaren familiakoa duk, beraz afera argi duk» dio Herri Taldeko batek eta jarraitzen du «Ramuntxoren desagertzeak sortu duen giroaz baliatu dituk Haritxelaren botatzeko, memento egokiena zian heindako. Uste diat bozketan lista bat bakarrik izanen dela, pasatuko dituk eta nahi dutena egingen die. Zer nahi gisaz, bil-tokia ez diagu gehio ukanen.»

giro nahasia

Herri Taldekoak aipatzen zuen egoera horren berri emaita ez da gauza errega hain den nahasia, surrealista ez erraiteko. Jendeen erreakzionetan korrituena kontrakoa izan da: Ramuntxo eta bere ekin-tzaren kontra («ontsa egin haren-dako»), ehorzketetan parte hartu dutenen kontra (hauzapeza barne beraz), eliza beraren kontra 12 apezek eman baitute meza («elizak heroe bat egin du, kriminal bat baizik ez zela», euskal izena daukan guziaren kontra. Frangotan kontrako postura horiek izigarri bortitzak izan dira, zergatik hori? Prentsak eman aurkezpena? Beldurra? Zerbaiti ohar-tu nahi eza, ukatzea? «Orain egoera argiago duk, gauzak klarifikatu dira. Familietan adibidez, borrokak izan dira, batzutan izigarri gogorak, buraso eta seme-alaben artean. Sekulakotz mozketak gertatu dituk. Badakiagu zertan giren orain.»

Jendeen arteko borroka-giro hor-tan zer nahi zurrumurru sortu diratentsioa gora atxiki dutenak: «Enbateg» manifestaldi bat egin nahi zutela bi igande segidan, «Arrola dantza taldearen elgar biltzea zela soilik; abertzaleek eliza salta araz nahi zutela (bonba-alerta faltsu bat izan zen... Ramuntxoren bederatzi urrunean) eta «bihar gure etxean ezarriko dute»... Holako suspizio giro batean abertzaleak bazterratuak dira, gaizki ikusiak, Baigorri- n egitea ez da errex izanen «Gazteekin, gazteekin... Ez dik balio adinekoekin denbora galtzeak, ez dituk kanbiatuko, kanbia litezkenak hasi dituk pentsatzen, erreflekzio bat egiten afera hori zela medio. Besteak, ba, egun batean hilen dituk. Baina ez duk gauza txarrik bakarrik izan, kultur astearentzat komertzante batzuek ukatu die publizitatea emaita, baina beste batzuek aldiz berek proposatu die. Astearen antolatze biltzar bat egin genian ehorzketen ondoan, sekulan baino jende gehiago bildu da. Marka ona duk, jendea ez duk izitu. Gazteekin, gazteekin.»

Horra beraz larri-larri —Maite Barnetxeren erran-molde konsagratuaren arabera— gaurko egoerari hurbiltze bat. Soziologorik baldin badago uzten diogu gogotik azterketana lana.

ASTEMA

aragoiko eguna autonomia, ezkerrentzat

Duela urte pare bat ehun mila lagun bildu ziren Zaragozan, Aragoiko Eguna ospatzeko, apirilaren 23an, Patroi duten San Jorge egunez. Indar guztiek, eskuindarrek ere, egin zuten dei hori. Iaz debekatu egin zuten manifestazioa. Aurten berriz, UCD, PAR (Partido Aragonés Regio-

nalista) eta beste eskuindarrek ez beste, gainerantzeko indarrek dei egin zuten manifestaziora, hau da, PSOE, PCE, Partido Carlista eta Asamblea Autonomistaren barruan dauden MCA, LCR, PTA, MNA (Movimiento Nacionalista de Aragón) eta PSA (Partido Socialista de Ara-

gón), sindikato eta hauzo elkarteekin batera.

Batzuk ziotenez, bost mila lagun besterik ez zen bildu. Baina «Herafdo de Aragón»ek, batere manifestazioaren aldekoa ez izanik, 25.000 zirela zioen.

Deia baterakoa izan arren, manifestazioa bera ez zen horrela gertatu, alderdi bakoitzak, Asamblea Autonomistakoek ez ezik, bloke bana osatuz. Lehenengoen eta Asamblea Autonomistakoen artean berriz, Convención Republicana eta PC(m)koak sartu ziren, poliziak horiei eta MCA-koei Errepublikako banderak kenduz.

Plaza de España, Diputación General-aren aurrean amaitu zen manifestazioa. Horren burua, Antonio Bolea Foredada, UCDkoa, Alemanian aurkitzen zen, eta behin baino gehiagotan gogoratu zen hori oihuetan, aldi berean Diputación General-aren deusezteia, Aragoiko autonomia etabar ere eskatzen zirela.

Aurretik, zezen plazan, eta erabat beterik zegoela, jaialdi bat ospatu zen. Bitartean berriz PAR-ek meza baturro bat eta jotzen jaialdi bat, gero debekatua izan zena, antolatu zituen Aragoiko Eguna hori ospatzeko.

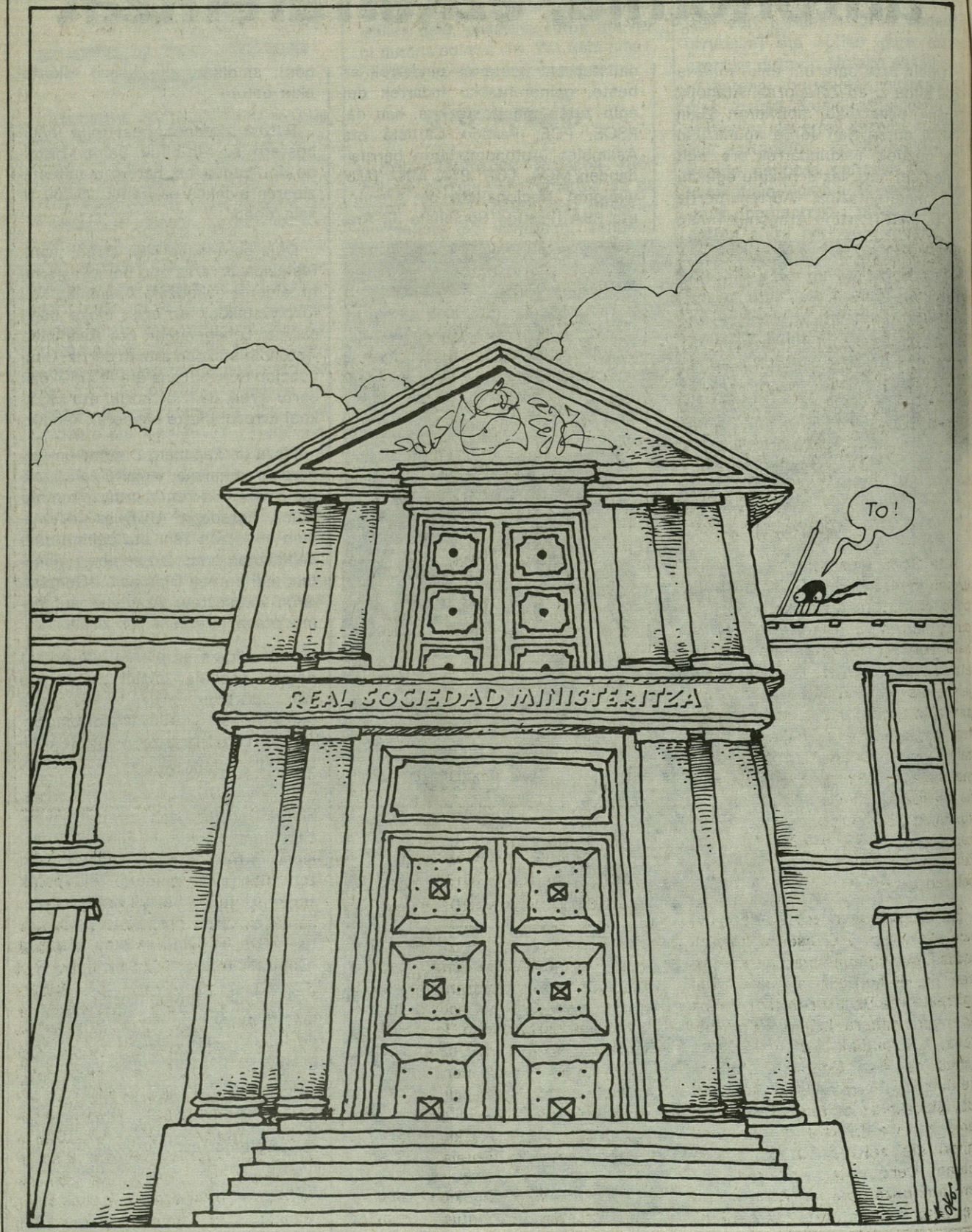
Manifestazioaren ondoren, iskanbilaren batzuk izan ziren Convención Republicana eta Fuerza Nueva-koen artean —manifestazioa izan zen bitartean, bandera espainolak zeramatziteneen batzuk azaldu ziren, baina ez ziren probokatzerara ausartu—. Dena dela, ez zen borroka haundirik izan.

Aragoien autonomiaren aldeko manifestazio honetan hainbeste jende biltzea positibotzat jo bada ere, gauzak ez doaz oso ondo Asamblea Autonomistaren barruan. Hilabete pare bat daramazkitez biltzen, eta dirudienez, laster sakabanatuko dira, beraien artean autonomia eta autodeterminazioa dela eta, dauden diferentziagatik.

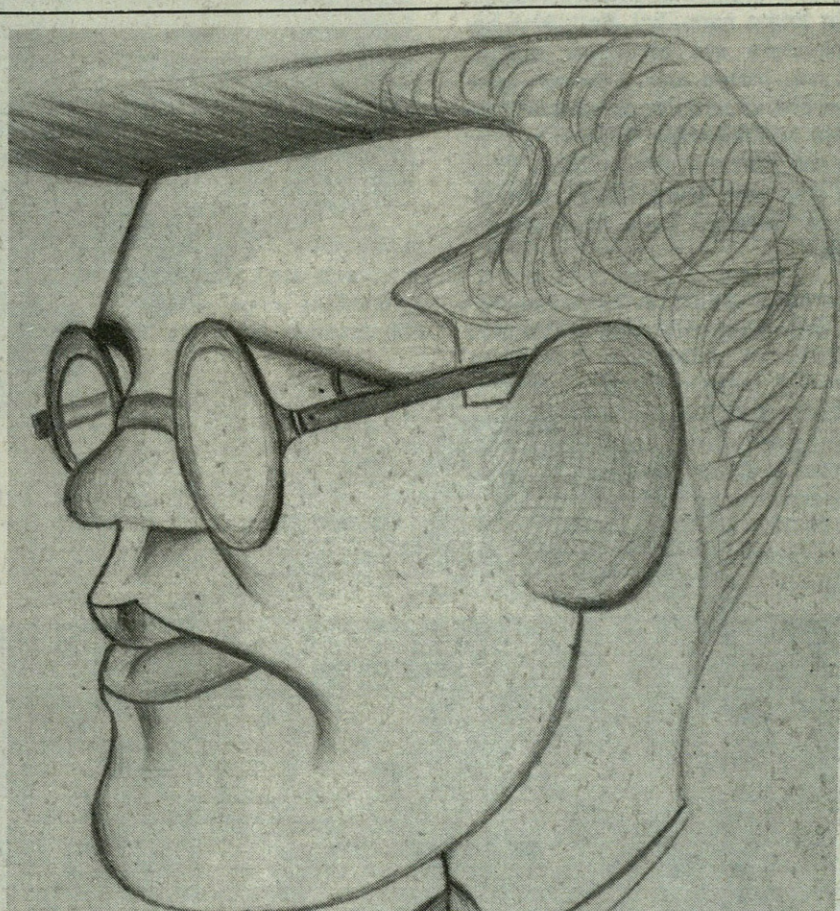
JOSI

prekontseilari maskaratua

larreako aita onaindia nahigaberik gabeko poeta

Aita Onaindia Dueson. Pablo Urrutia arrasatearraren karikatura.

Aita Santi Onaindia luzeagoa zelakoan nengoen ni. Gainerantzean, ondo gordetzen nuen bere imajina, duela seiren bat urtetik: irrifar zabalak, aurpegi atsegina, oso edukatu eta sinpatikoa, eta karmeldarren antzi marroi Erdi Haroko horrekin, patriarka baten, euskal patriarka baten antza. Bizarra bakarrik falta zaio; horren ordainetan, ile zuridun melenatxoa —ez oso luzea, ez, baina bai halako itxura dotorea emateko modukoa— azaltzen zaio estilo haundiz, pixka bat zeharka baina ez Zumalakarregik haina, jarritako txapelaren azpitik.

Eta luzerarenean ere ez nenbilen hain oker. Izan ere, eserita ikusten baduzu, gizon haundiaren itxura hartzen du. Beharbada ahotsak, Aita Agirretxe eta Basarriren tankerakoa gutxi gora behera, laguntzen dio horretan. Hitzaldiak egiten bikaina izango da Aita Onaindia. Hizkera ere dotorea du; gurekin egoteagatik edo, gipuzkeraz egiten saiatzen da, baina tarteka bizkaierak ere ihes egiten dio aditzen batean, hitzen batean. Dena dela, bizkaitarra da bere pronunziaioa eta baita doinua ere; zeta ez hain garbi horiek, guri

«Alderdiarekin lotuta nago, bai. Batzokiak bedeinkatza eta hitzaldiak egitera eta, neu joaten naiz. Hemen gehien gehiena horretan nabarmendu dena, neu izan naiz.»

gogor antzera egiten zaigun doinu hori. Eta hitza erraz dario, hori bai. Magnetofonetik paperera pasatzean ohartu naiz ez zuela apenas esaldirik bukatu gabe uzten, idazketa bat diktatzen aritu izango balitz bezala, baina ez horregatik monotonoki, hitzei eta esaldiei behar duten indarra emanez baizik. Badirudi olerkiak, berari hain atsegin zaizkion olerkiak, ongi errezitatuko dituela.

Aita Onaindiak dagokion bizilekua du: Larreako konbentua. Zornotza-

ren erdialdetik kilometro ingurura, eskuinetara, herritik hurbil eta aldi berean urrun —beste giro batera eramaten zaituelako— aurkitzen da. Sarreratik bertan, patio polit bat, inguruan pasilo zabalak dituela. Gurutzbidea, gaztelaniaz, hormetatik zintzilikaturiko koadroetan, ertz batean piano zahar bat... Gela luze batetara eramaten gaitu Aita Onaindiak. Formikazko mahaia, eskolatan erabiltzen direnak, eta toki honetarako aproposenak ez direnak, egia esan, mueble eta apaingarri ba-

kartzat. «Hemen ematen ditut euskarazko klaseak, goizean, arratsaldean... gero batzokira joaten naiz.»

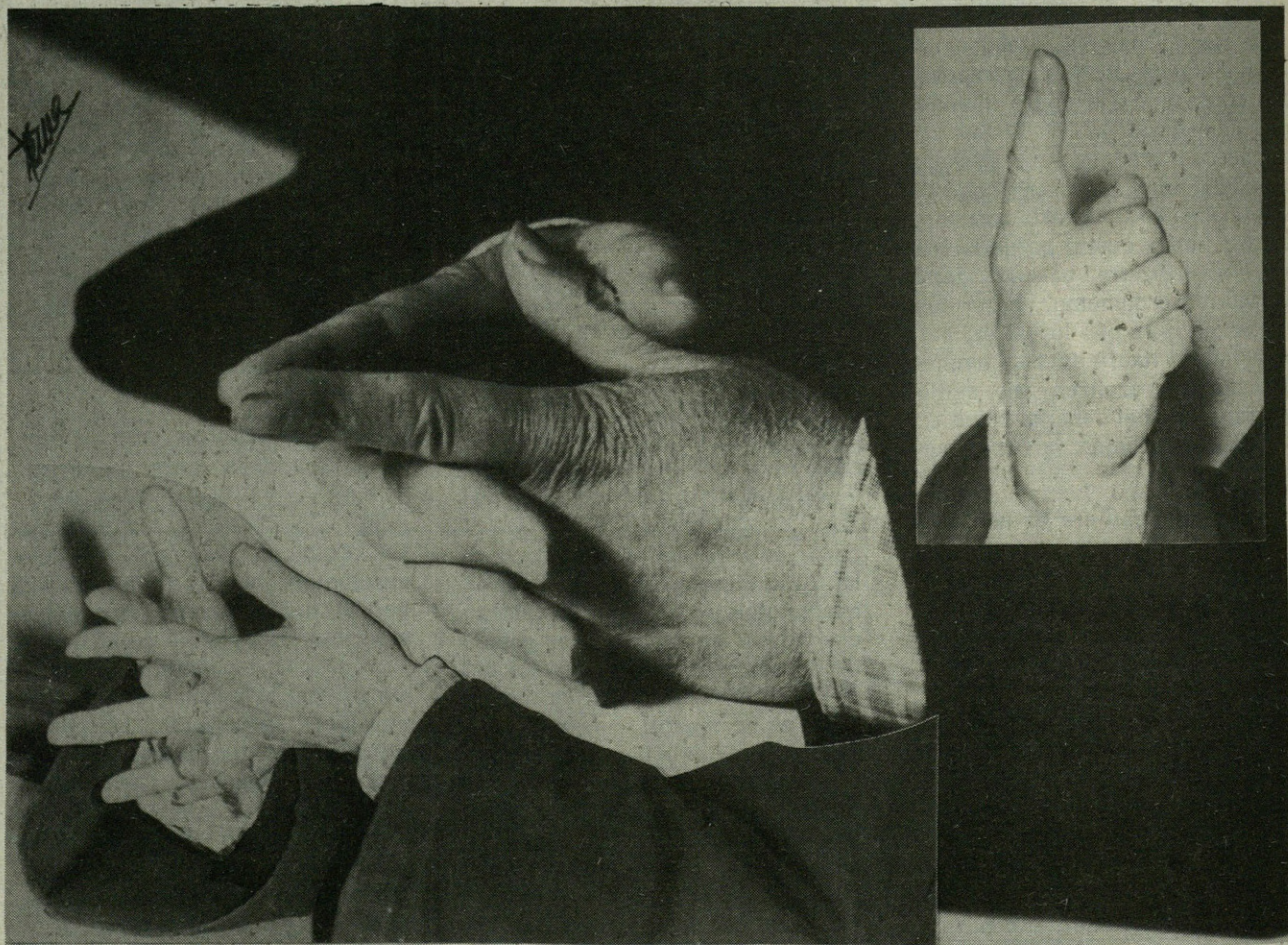
Eta arratsaldeko eta batzokiko klaseen artean, ordu t'erdi laburrean —hizketa hasteko astirik izan ez dugun inpresioa geratu zait— harrapatu dugu Aita Onaindia.

Ez du batere ezkututzen Alderdia-
rekiko lotura: «Oso osoan Alderdia-
rekin lotuta nago, bai. Batzokiak be-
deinkatzera eta hitzaldiak egitera
eta, neu joaten naiz. Lehengo igan-
dean ere Laudion egon nintzen, ba-
tzokia bedeinkatzen. Hemen gehien
gehiena horretan nabarmendu dena
neu izan naiz. Gure artean, karmel-
darren artean, askatasun osoa
dugu.»

Gurekin egoniko aurreko egunean
ere Bilbon zen Aita Onaindia, Pablo
Beldarrainek Intxortako borroka-
z idatziriko testimonioaren aurkezpe-
nean. Eta Aita Onaindiak bazuen hor
egoteko arrazoirik; Beldarrainen ida-
tziaren euskaratzailer izateaz gain,
Elgetako inguru horietan bait zebi-
len 1937ko apirilaren 24ean, guda-
rien kapellau bezala, «Kirikiño» ba-
talloiarekin.

«Gartzelan egon ez banintz, hizkuntzarik ez nuen ika-
siko. Eta egon nintzen hiru urteak, ikasiz eta, denbora
igarri barik pasa zen.»

—Elgeta, Kanpanzar, Ubera, Be-salgo, Intxorta... hor ibili ginen 1937ko apirilaren 25a arte. Igandea zen eta oraindik meza emateko nengoen. Eta handik etorri nintzen, Markina aldetik zehar, gauez, oinez... Nazionalak Bizkaia sartu ziren, Elgetako frentea apurtuz eta hurrengo egunean izan zen Gernikako hura, bonbardeoa, apirilaren 26ean. Eta gero Sollube, Artxanda eta horietan ibili ginen, eta Bilbo galdu eta joan ginen hortik zehar Enkarterrietara, eta Truciosen eta Guriezon ere egon nintzen.

Ez dio dramatismo haundirik ezartzen Aita Onaindiak gerrako kontakizunari. Are gehiago, kendu egiten dio. Egia da, kapellauaren eginkizuna pribilegiatu samarra izango zela.

—Gure arloa haxe zen: meza eman —egunero esaten genuen meza— eta gero, halako borroka gogorretan eta, baten bat zauritu edo hil edo, hari absoluzioa eman. Ez genuen halako borroka haundirik eduki Elgeta aldean. Gu urrunxeago geunden, bai, eta han barrenean izan zen borroka, baina gu beste toki hobean gengoan. Gero bai, esate baterako Solluben egon ginenean, orduan bai. Hala ere, tirorik bota eta ez. Azkenean, Santanderren, bazen arrisku pixka bat, eta orduan eramaten genuen pistola, baina erabili behinere ez. Eta Bilbo amaitu eta gero jaialdi haundiak egiten genituen, Guriezon eta, San Inazio eta horrelako jai haundiak ospatzen genituen.

Santanderren italiarrekin topo egin eta «Pacto de Santoña»n —«baina Santoña ez zen izan, Laredon izan zen»— parte hartu zuen Aita Onaindiak. —Italiarregaz ondo konpondu ginen, baina gero sartu ziren beste hauek, espainiarrok, eta italiarrek esan ziguten: hemen arriskuan zaudete ba, eta arriskutik ihes egiteko. Eta Dueso zegoen orduan libre, eta sei milaraino joan ginen, gudariak. Gu gauzak prestatzen gengoan, Frantziara alde egiteko, baina espainiarrak etorri zirenean, itxi zituzten ateak giltzez eta... Gero hasi ziren epaitzen eta fusilatzen. Urrilaren 15ean, Santa Teresa egunean, fusilatu zituzten hamabi, hamalau zioten beste batzuek, nik hamabi kontatzen nituen, nagusienak, kargu nagusiak zeukatenak.

Aita Onaindiari ezarritako salaketak, farregarria ere badirudi:

—Itaun edo galdera hauek egin zizkidaten. Lehenengo, «Karmengo Argia»n idazten nuela. Bigarren, ea nere aberria Euzkadi ala España zen eta bestea, frentean, aukera izan eta nola ez nintzen beste aldera, nazionalen aldera, pasa. Bestetik ez zidaten egin.

Eta ondoren hogeita hamar urtetako gartzela zigorra, gero hiru urtetan geratu zena.

Dueso, Nanclares, Dueñas, Carmona... Gerra ondorengo gartzelak beldurgarri eta ikaragarritzat jotzen ditute batek.

—Gartzelan asko sufrituko zenuen noski.

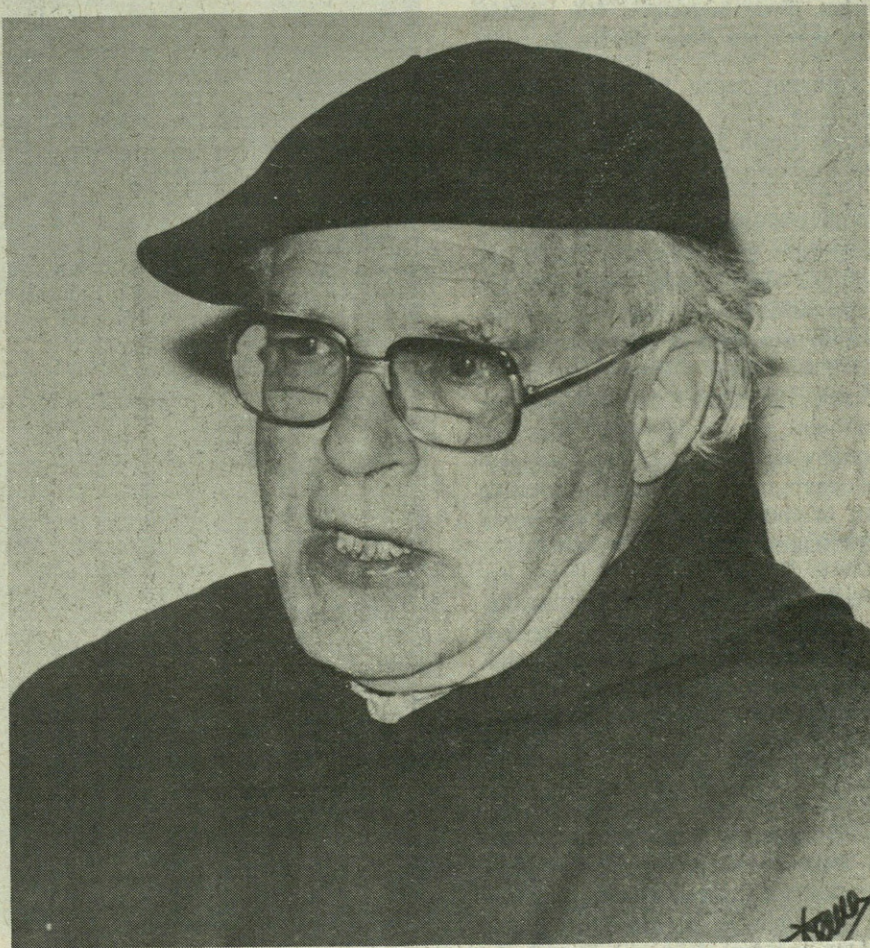
—Ez, ez. Ni neu konformidade haundikoa izan naiz beti. Esate baterako, gartzelan egon ez banintz, hizkuntzarik ez nuen ikasiko. Eta

egon nintzen hiru urteak, ikasiz eta, denbora igarri barik pasa zen.

Zein hizkuntza ikasiko eta, alemana noski, garaiei zegokien bezala. Eta nola ez, Hitler-en «Mein Kampf»etik («Oso zaila zen»). Irakaslea berriez, nor izango: Julián Besteiro jaunna, sozialista.

—Oso gizon zintzoa zen bera, iza-tez, eta gero, irakurri asko egiten zuen. Eta esaten zuen: Biblia da munduko literaturarik onena, nerezat.

Gogoan du Aita Onaindiak nola ibili zen preso talde bat, «autocar descubierto» delako batetan, Madridilgo kaleetan zehar, Atochatik Carabanchela, Carabancheldik Atochara, Sevillako tren hartu baino lehen, Carmonara joateko. Han omen zebilen Besteiro, tente tente. Eta baita Aita Onaindia ere: «Gu

«Italiarregaz ondo konpondu ginen baina gero sartu ziren beste hauek, espainiarrok, eta italiarrek arriskutik ihes egiteko esan ziguten. Dueso zegoen orduan libre eta sei milaraino joan ginen. Espainiarrak etorri zirenean, itxi zituzten ateak giltzez eta...»

gehienetan, baina orduan apropos, jantzita».

Ordurako jasota zituen Aita Onaindiak, Dueson aurkitzen zela, karmeldarren nagusiaren hitzok, tarjeta batetan: «Si andando por ahí de capellán ha desprestigiado bastante el hábito carmelita, lleve con paciencia esa estancia en la cárcel hasta que se rehabilite». Aita Onaindiak berak ipini du azpimarra hori nagusiaren hitzak errepikatzean, eta jarraitzen da:

—Bueno, nik ez nion halako jaramon haundirik egin. Neronek ere, ni oker samarra naiz horretan, eta neronek ere esan nuen: cruz y raya, erderaz esate dena. Baneukan zer jan eta zer jantzi eta gartzelan egon nintzen bitartean behintzat, ez nion inori ezer eskatu. Gu baginen bederatzik karmeldar gartzelan, eta mezeekin eta, nahikoa, ondo, konpontzen ginen, dirua bagenuen. Nik nahikoa diru aurreratu nuen gartzelan.

Egunean meza bakarra emateko baimena zuten. Arratsaldeetan ospatzen omen zuten, kantu eta guzti eta Besteiro ere joaten omen zen.

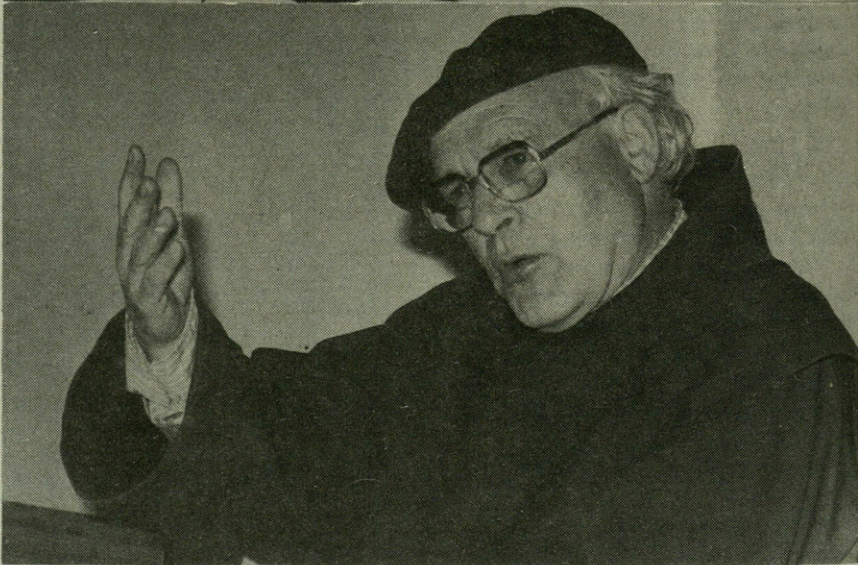
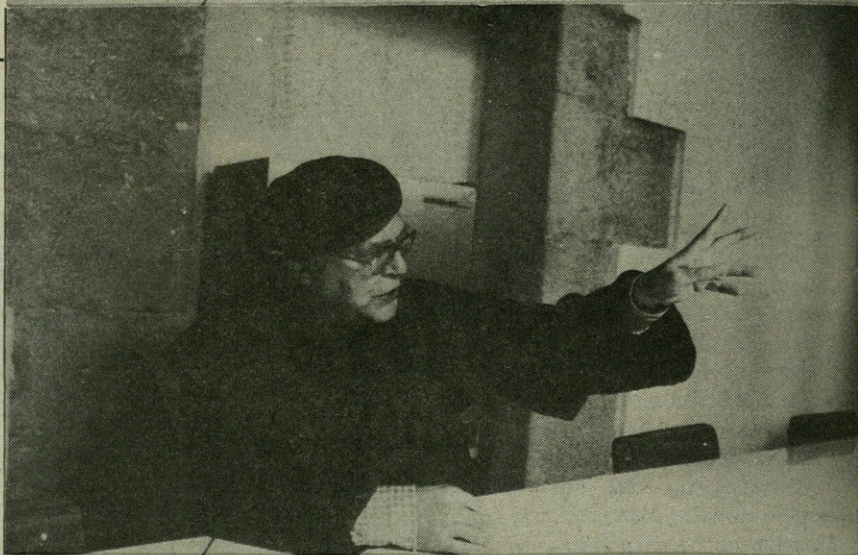
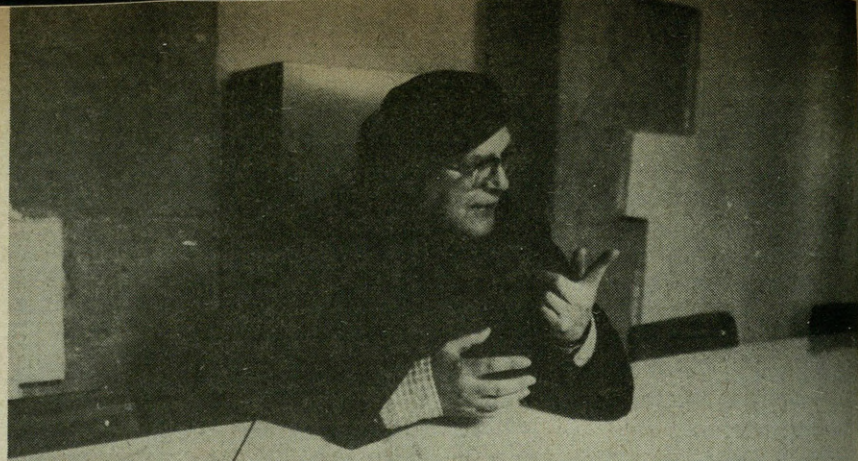
Euskararenganako maitasunari ere eutsi zion gartzelan Aita Onaindiak («Gauza batenganako maitasuna barruan daroagunean, hori, nahiz Ameriketara eta Europa edo edozein tokian, hori beti edukiten da»). Eta horrela, liburu pare bat —«Viajes de Gulliver» eta Bellico-ren «Mis prisiones» euskaratu eta bere egunkaria idazteaz gain, euskal gramatika bat, oraindik argitara gabea, osatu zuen. Dueson.

—Aditza bizkaieraz eta gipuzkeraz ipini nuen. Gipuzkeraz idatzi behar dudanean, han begiratzen dut. Orain batuan ere ipini nahi dut, eta orduan nahiko polita geratuko da.

—Baina zuk euskara batua onartzen al duzu ba?

—Ondo dago, ondo dago. Hizkuntza batu bat behar dela, hori bai. Izan daiteke Euskaltzaindiak esandako bide guztiak ez onartzea, baina batura jo behar dela, bai. Nahi bada hatxe kontua utzi alde batera, baina batua behar dela, bai.

Gramatika horrenetik aparte, mila proiektu du Aita Onaindiak eskuartean. Horien artean, «Olerti», duela hamar urte debekatu zioten

aldizkaria, berriro argitaratzen hastea.

—Aurten numero bi izango dira, liburuska antzera, «Jakin»en antzera. Urtean horrelako bi aterako ditut; gaiak eta baditut. Lehengoan bidali nituen hirurogeita hamarren bat

karta, dei eginez Euskal Herriko olerkariet.

Olerkarietatzat gaur egun ez dago non argitaratu. Lehen «Olerti» oso ona izan zen olerkarietatzat eta orain ere uste dut baietz.

«Gerran gure arloa haxe zen: meza eman —egunero esaten genuen— eta gero, halako borroka gogorretan eta, baten bat zauritu edo hil edo, hari absoluzioa eman. Tiro-rik bota eta ez.»

aia onaindiaren idazlanak

Oso gaztetandik hasi zen Aita Onaindia idazten. Donostiako «Euskal Eснаlea»n agertzen dira bere lehen artikulak. Geroztik, «Euskal Erriaren Alde», «Pyrenaica», «Karmengo Ama», «Euzkadi», «Eguna», «Argia», «Jaungoiko zale», «Ekin», «Euzko Gogoa», «Jakintza», «Zeruko Argia», «Karmel», etabar aldizkari eta agunkarietan. Urteetan zuzendu zuen gainera azken aldizkari hau, gerraren ondoren, poliziarekin nahiko arazo izanez.

Liburugintzan, Santandergo Hoz de Anero-n aurkitzen zelarik hasi zen lanean. Lehen fruitua «Karmengo Amaren Egutegia» dugu, Euskal Herriko baserri eta etxeetan hain eza-guna izan den egutegia. Beranduxeago, hamar urteetan zehar berak zuzenduko duen aldizkari berezi bati emango dio bizia: «Olerti» izeneko hain zuzen. Izenak adierazten duen bezala, poesia zen liburu-aldizkari horren ardatz nagusia.

1954.ean, ordurarte euskal olerki-gintzak izan duen bildumarik haundiena kaleratzen du Aita Onaindiak, «Mila Euskal Olerki Eder» izenburupean. Harrezkero, Aita Onaindia bil-tzaile-eragile bezala aritu da euska-

ragintzan. Hain zuzen ere, artxibate-gi aberatsa lortu du bere inguruan eta artxibategi horren daturik interresgarrienak argitaratzen saiatu da.

Hona hemen bere lan batzuen ai-pamenak: Santa Teresa De Jesus-en «On Bidea»; «Gure bertsolariak», «Jolasketa», «Enbeita olerkaria»; Andima Ibiñagabeitiarekin batera argi-taratutako Bergiliren lan osotuak; «Kolonbiar olerki-txorta euskaraz», «Lamiñak», «Eskutitzak»...

Azkenontan lan mardula darama esku artean: «Euskal Literaturaren Historia». Dagoeneko zazpi ale ditu osatuta eta haietan idazle nahiz pu-blikapen guztien xehetasun ugari aurki daiteke.

Zenbait klasiko itzultzen ere ari da azken hilabeteotan. Amaitua du Homeroren «Odisea»; Goethe-ren «Der Faust» eta Santa Teresaren «Moradas». —«Egoitzak», hau elkar-lanean— ari da euskaratzen orain.

Bestalde, liburu sail berri bati, «Kirikiño» izenekoari, eman dio ha-siera, GEU argitaletariarekin batera, orain dela gutxi. Lehen kaleratu den liburua, Kirikiñoren «Abartak» izan da.

Bere ustez, «Euskal Herrian badi-ra gaur espainieraz idazten duten bezain olerkari onak; alfer samarrak direla, hori egia da».

«Olerti» ixilik egon arren, urtero antolatu du Aita Onaindiak «Olerti Eguna» Larrean. Bere bizitzako urte-rik gehienak jaso dituen Larrea ho-rretan. Hamabi urte zituela, 1921-ean, joan zen hara bere jaioteritik, Amorototik.

—Hor geneukan kolegio eder ba-tean egin nituen lehen ikasketak, «Humanidades». Jauregi eder bat zen, «palacio de Larrea» esaten zi-tzaion; gerra garaian erre egin zen. Eta hor eduki nituen irakasle euskalzaleak; igandez edo ostegu-nez, beti edukiten genuen guk, edo ipuiak zirela, edo erdaratik euskara-jartzea, ariketa horiek. Eta hor sortu zen zaletasuna. Gero hasi nin-tzen nere aitari eta Lekeitioko osa-ba bati euskarazko liburuak eska-tzen: Azkueren «Txirristadak», Txo-min Agirrerren «Kresala», «Garoa».

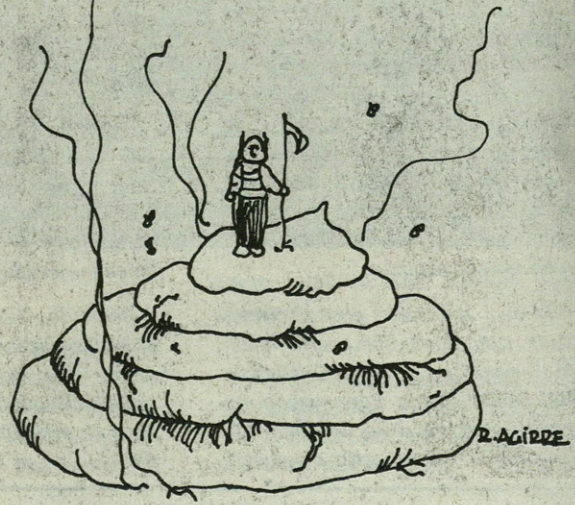
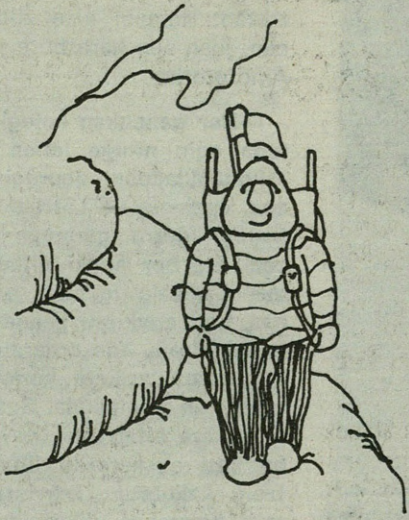
Larreatik kanpo ibiltzea tokatu zaio Aita Onaindiari eta berriro ere ez dirudi asko kostako zaionik aldi-ren bat kanpoan pasatzea. Suecia-ra joateko gonbidapena badu, hango neska bat feminismoaz liburu bat idazten ari dela euskaraz, eta hura zuzentzeko. «Baina lehenago Jeru-salema joan behar dut. Jesukristori buruz liburu bat idazteko asmoa daukat eta horretarako osterat bat egin behar dut.»

—Geldik egoteko asmorik ez be-hintzat.

—Bai, geratzen bada bat, okerra-go. Baina lanean, gorputzak osasuna ematen dio animeari eta animeak gorputzari ere bai. Umore ona edu-kitea, parre egitea, horiek onak dira osasunerako eta luzaroan bizi izate-ko. oHri dela eta ez dela, irakurri egin dut nahikue. Luzaroan bizi iza-teko gizonak ez du eduki behar ha-lako emoziorik, ez postasunezko emoziorik, ez txarrekorik, bihotzak sufritu egiten dau eta.

Hau entzutean hobetoxeago uler-tu dut gerrarekiko duen jarrera.. Eta baita klasikoak —Erroma eta Gre-ziako klasikoak— hain maite izatea ere. Ez dirudi filosofia horrek kalte haundirik egin dionik.

ELIXABETE GARMENDIA

VII u.e.u. aztertzen antzerkia, edo ikasleen sentsibilitatea askatzea

Euskal antzerki mundua modu batera edo bestera bizitzen dugunontzat aurtengo U.E.U.-an eguzki printzak inoiz baino indartsuago berotu dituzte, eta hain epel dagoen antzerkia igurtzi mesedegarriaz jantzi da. Azken boladan, euskal antzerkiaren bizitasuna herrisketan frogatzen da, hiri haundiak bildurtzen du, ez da ausarta, indarra neurtzen daki epeltasuna mugatuaz.

Baina eguzki igurtzi honek fruituak eman ditu; U.E.U.-ko antzerki giroan ibilitako seiren bat, Euskal Herriko zenbait eskolatan ikasle dira. 1979 urteko U.E.U. hau euskal antzerkiarentzat, urrats berria aurkitzea izan da.

Antzerki erakusketa azkeneko astean eman zen, egunean bi ordu (9tatik 11tara) eta arratsaldez ejerizioaren bidez ikaslearen sentsibilitate harbera askatzen saiatu ginen.

Goizeko lanak honela zatitu ziren:

ASTELEHENA.— Sarrera: antzerkiar zer konprenitzen dugu; antzerkiaren funtzioa gizartearen.

Antzerkiaren hazia: Irudikatzea, antzerkiaren bizkar-hezurra pertsonaje antropomorfoa; aztikerizko jokoa; Euskal Herriko lehen drama.

Beste lurraldeetako lehen urratsak: Grezia zaharra; India; Txina; Japon etabar.

ASTEARTEA.— Gurtza-antzerkia eta antzerki satirikoa: Ihauteri aroa Ituren-Zubieta; Lanz; Antzerki liturjikoa, gau-bijiliak; gurutzjeistea; XVIII mendekoa.

Xuberoko maskaradak; Karroxak Toberak; astolasterrak; zentzeradak; Galarrotsak; Luzaideko azken karroxa.

ASTEAZKENA.— Euskal baserria antzoki: Gau-belak; kontalariak; lan-ondorioak; artazuriketa; suasleak; sorgin afaria; meza beltza; kanpoko giroa satirizatu; baserrian antzerki UNDERGROUND.

OSTEGUNA.— Xaribariak eta pasturalak: Xaribarien sorrera; pasturalarekiko kidesasuna; xariba-

rien katalogoa; pasturalaren sorrera; joko egitura; erlijio kutsua, misterioak; texto egitura; sortu dituen hauziak; pasturalaren katalogoa.

OSTIRALA.— Antzerki berria Euskal antzerkia gerora begira eta antzerki egoera munduan zehar.

programaketa zabalegia

Euskal antzerki berriari buruz, ez genuen behar aina denbora igaro, honen arrazoi bakarra, hau da. Antzerki mota honen berri jakin nahi duenik bada, derrigor Labayen jaunak idatzitako «Teatro euskaro»-ra jo behar du, horregatik askoz interesanteago iduritzen zait idatzi gabeko lanen sakontasuna; hala eta guztiz ere antzerki berriari bizkar hezurrean egurtzia eman genion.

Programaketa, ikusten den bezala zabalegia da, aipatutako egunetan sakontasun haundirik gabe eman beharra izan zelako. Antzerki historia honetan egitura azaldu dugu, baina historiak badu beste alde bat, eta

Ikasleak harbera ritmoa erabiltzen du gehienbat.

bereziki euskal antzerki historian ahaztu ezinezkoa: expresio dramatiko. Mundu liluragarria, euskal antzerkiari maitasuna azaltzen dion guziak, ezagutu beharra duena.

Azaldutako programa egitura plastikoa batean erabili dugu, baina antzerki historia osatu nahi badugu gure ahozko literaturan azaltzen diren expresio dramatikoaren desberdintasunak ikasi behar dugu.

Datorren U.E.U.ko ikaskaietarako ez litzateke gaizki etorriko «Espresso dramatiko euskal antzerki historian».

ikasleen desekilibrioa

Udako Euskal Unibertsitatean azkeneko astean antzerkiaren kondaira goizetik eman ahal izan genuen, baina egun berean arratsaldeko ejerzizio batzuren bidez ikasle-izatearen kontzientzia aurkitu nahi izan nuen; lan hau momentuko inprobisazio izan zen, eta ondoren ezin izan fruitutsu.

Arratsaldeko ejerzizio hauek egitea momentuko egoerak bultzatu ninduen. Ikasleak erangidako egoera hau, nere interpretazio propioa da eta oker ibil naiteke; nere usteetan gaztetasun grifaren epeltasuna adierazten zidaten ikasleen gorputzek.

Honekin ez dut adierazi nahi aipatzen dudana epeltasuna U.E.U.ren fruitua denik, gizarteak bizitzan zehar gizari ipintzen dión azala baizik, geroxeago ikusiko dugun bezala.

U.E.U.ko ikasleen muinean desekilibrioa sortzen da, hau, harbera eta bidalketaren ritmoaren artekoa dugu; aztertzen badugu ez da zaila ulertzen; U.E.U.ko ikaslearen bete beharra edo hamabostaldiko programa ikaslearentzat lan astuna bihurtzen da, eta nekea azkeneko egunean nabaritzen zaio.

Barruko desekilibrioa azkar sufritzen du, eta barru eta kanpo deselkarketaren haserrean dantzatzen dute.

Ikasleak U.E.U.ren muinean, harbera ritmoa erabiltzen du, gehienbat, bidalketa ritmoa gutxi erabiliaz, hamabostaldi hauetan ikasleak ikasketaren bidez ekilibrioa sortzea ezinezkoa da, bestalde gure gorputza bizitzan zehar inhibiziozko orearekin

eginiko moztaraz estalia dagoela ikusten da. Hamabostaldian potentziatuz, giro lerdin batetara erortzen direlarik gorputz-atalak: gihairek ibiltzeko nahia galtzen dute eta trakesten doaz... etabar. Egoera honetatik irtetzeko erasoketan aurkitzen du ustezko lasaitasuna.

Ez naiz ausartzen muineko desekilibrioa neurtzera eta gorputzeko gogortasunak sortzen duten baldartasuna noraino iristen diren esatera; zihur nago aurrez aipatutako sufrimentuen arrazoiak U.E.U.k sortzen dituela neurri batetan behintzat.

Egoera honi erantzuna aurkitu behar diogu eta horretarako beste bi-deak ahaztu gabe antzeslari osaketan erabiltzen diren teknikaz baliatu behar dugu. Antzeslariarentzat derrihorrezkoa bere bi giroak ezagutzea da, bata barrukoa eta kanpokoa

bestea, arteko komunikazioa arnasak berak sortzen du eta. Horregatik une bakoitzean giro desberdina erabili behar dugu, antzeslariak gorputzean ala muinean ere une guztietan bere ekilibrioa gorde behar du.

Berriro lehengo gaiari hurbilduz, hots, arratsaldeko ariketei buruz, zentzu garbi batean azaldu behar ditugu. Sortu behar duen giro bakarra hau da, talde baten animatzailea izatera irixtea berauen lanengatik muina eta gorputzeko deselkarketak sortu dezaketen erasoketa edo beste zenbait eragozpen gainditzeko.

Ariketa hauek ez dira momentuko egoera gainditzeko baizik. Ez da inoiz pentsatu behar «neri etzait antzerkia gustatzen eta teknika hauek zertarako jabetu». Bizitzako gertaera arruntetan psikomatonismoaren zenbait urratsen jabe izan nadin.

EUGENIO AROZENA

iruñea

alde zaharra, zaharregia ia

Iruñeako Udaletxea «Plan General de Urbanismo» delakoa zertzen hasia dela eta Alde Zaharreko Hauzo Elkarteak martxan jarri da bere ahotsa ahaztua geldia ez dadin. Joan den astean hitzaldi bat eskaini zuten bertako bizilagunei, berriz ere hauen ahoetatik betiko arazoak, Alde Zaharreko arazo gorriak, plazaratzen zirelarik.

Iruñeako Alde Zaharreko arazoak nahiko ezagunak dira ia. Husten ari den hauzoko hau erabat itsusitu da. 1900. urtean bertan bizi ziren 28.870 bizilagunak, duela bi urte 14.683tan geratu ziren, hauen artean ijito eta beste zenbait pertsona zokoratu-mota asko zegoelarik. Eta bertan bizitzen jarraitzen ausartu direnek —gehien batean zaharrak direlako— ez dute oso bizimodu erosoak ezagutu. Esaterako, hiru etxebizitzetatik bik ez dute ur berorik. Berdin gertatzen da butanozko suari dagokionez. Baina pertsona hauen bizimodu behartsua azaltzeko bada beste datu bat, ezin hobeagoa: komuna osoa duten etxebizitzak % 30-a besterik ez da. Surrealismo hau osatzeko, beste errealitate gogor bat kontutan hartu behar: % 11,5 etxebizitzek balkoian dute komuna.

Hitzaldian lehen aipatu zena etxebizitzaren arazoa izan zen. Teila, balkoi eta teilatu erortzea ohizko gautzat jo zen. Bertan zegoen andere batek berari suertatu zitzaion teilatu amiltzeak ekarri zizkion arazoak azaldu zituen. Alde Zaharreko Elkartekoek garbi utzi zuten horrelako zerbait gertatutakoan, garestiegiak gertatzen direla konponketak hauzoko hontan bizi den jendearentzat, diru kontutan larri dabilen jende-mota da eta. Datu bat aipatu zen, arazoaren neurria ondo asko adierazten duena: bederatzirehun etxebizitza daude gaur hutsik.

Egoera honi kontra egiteko zenbait neurri tratatu zen hitzaldian. Hala nola, etxebizitza konpontzeko Udaletxeak subentzio erosoak eman ditzala, zerga berezi batzuk inposatu etxebizitza hutsik duten jabeek, edo norma gogorrak espekulazioa mozteko.

Gauza ugari eskatu zitzaion Udaletxeari: arratoien kontrako kanpaina sendo bat eta andamioak erosi ditzala esaterako. Azken puntu hau nahikoa luzatu zen. Han azaldu zenez, komenigarria litzateke Udaletxeak andamioak erostea, ondoren etxebizitza konpondu behar duten bizilagunei alkilerrean uzteko. Per-

tsona batek Lizarrako Udaletxeak gauza bera egin zuela esan zuten, Elkarte partaide batek «Tienes mucha moral» erantzun zion. Atso batek berriz jendea harritu zuen jarduna erabil zuten: esan zenez, etxearrea pintatu behar zuela eta baimena Udaletxeari eskatu zionean, honek eskabide horri zerga bat ipiniz erantzun omen zion.

lurpeko aparkamendua, garestiegia

Trafikoak Alde Zaharrari ekarri dizkion arazoak ere azaldu ziren. Duela gutxi Compañía Kalean kotxe batek harrapatuta hil zen neska aipatu zen, zaharrek Taconeran paseatzeko dituzten trabak ere bai (izan ere hara joateko izugarritzko trafikoa duen kale batetik pasa behar dute). Lurpeko aparkamenduak kontrako usteak jaso zituen. Han zeudenek esan zuten, horrelako aparkamendu bat egiteko izugarritzko dirutzak behar dira, kotxe bakoitzeko miloi erdi bat hain zuzen.

Goardia municipalen eza ere ikuitu zen. Hiru kale omen dira horien beharrean aurkitzen direnak (Calle Nueva, Compañía eta Santo Domingo), bertan ume-ikastetxeak bait daude.

Udaletxeak Bainu Etxe berria eraikitzeke jokabidea kritikatu izan zen, zeren eta lur sail haundiak bere esku eduki arren, azkenik berarena ez zen lur sail garesti bat (9-10 miloi) erosi du.

Hutsik eta erortzeko zorian da goen zenbait etxe Udaletxeak bere gain hartu eta zerbait probetxagarrirentzat erabil dezan eskatu zitzaion ere Udaletxeari. Hala nola Ospital Militarra, Centro Marianoa, Capitanía, Euskal Jai frontoia etabar. Zaharrentzat ospital bat, ambulatorio bat, jubilatuentzat etxe bat edo behar diren eskola berrientzat eraikitzeke aproposak lirateke eta.

MIGEL OTERMIN

roquefort, gogor iparraldean artzainak kexu

Aldizkari hontan berean behin baino gehiagotan aipatu ditugu Iparraldeko laborantza, hemengo artzaingoaren kezka eta baserritarrek gaur egun ezagutzen duten kenka latza. Aldi hontan artzainen kexua dela estakurua, berriz entzeatuko gara gauzak zerbait argitzera, nahiz oraino ondorio segurren ateratzeko goizegi dela kausitzen dugun. Artzainak manifestapen batean bildu dira Donapaleun Apirileko 19an. Zoin dira haien eskakizunak? Zoin erantzun igurika dezakete? Biharamunak eguzkitsu itxaron behar ote dituzte?

ardi haragiaren arazoa

Frantziako Estatu guzian, haragi-ko ardiek ez dute biharamun segurrik. Orain arte, Merkatu Batuaren barnean dauden herri zenbaitek, mundu guzikoek bezala, ardikia Frantziari saltzekotan taksa handiska bat pagatu behar zuten muga iragitean. Australia, Zelanda Berriak eta haietan nagusi dabilen Ingalterak, nahiz ardikia merke ardiesten,

kario gostatzen zitzairen Frantziara sartzea.

Merkatu Batua dela-ta Ingalterak, honen kide izanki Frantzia bezala, nahi du ardikiari datxizkion taksa hoik ken ditzan. Horrela, harek sal lezake haragia ausarkien eta merke... Hortarako, Europako auzitegi baten mahainera eramana du Frantzia.

Ingaltera bere eskakizunetara hel baledi, eta badu gauzak kanore,

Frantziako haragiko ardi hazleek erdiaz bederen prezioak apaldurik ikus lezazkete. Alabainan, taksa hori zina zen haragi horren prezioa hein batean begiratzeko.

Holakorik gerta baledi, ardi hazle hoietarik, orain arkume edo bildotsak berant saltzen dituztenak, goizago har lirateke bildots saltzen, gero esne biltzen aritzeko.

Esne deitziaren kopurua airez emenda lezaket, bereziki Aveyron aldean, han baitira gehienik ardiari itzuliak, han baitute haragitik esnera iragaiteko errextasunik handiena, han Roquefort-en lur zilo famatuak eta berarekin gasnagintzaren monopolioa.

haragitarako ardiak, gutti

Euskal Herrian haragiko hazten diren ardiak % 5 dira. Beste guziak

esneari buruz hazten dira, alta artzainak kexu, Donapaleun bildu dira manifestatzeko.

Ipar Euskal Herriaren eta Biarnoren artean, artzainek saltzen dituzte 12,5 milioi pinta esne urtean. Hauek 8 milioi Roquefort etxeak erosten ditu, Lapurdin eta Benafarroan baizik ez duela esnerik biltzen. Roquefort-ek Aveyron-en dauka bere etxe nagusia eta inguru haietan biltzen duen ardi esnearen kopurua 70 milioi pintakoa da.

Nahiz Iparraldean garrantzi handia duen ardi hazkuntzak eta esne saltzeak, Roquefort-entzat zer da hori? Funtsean, berak badaki eta jaz 3,47 F. pagatu zuen esnea euskaldunei 3,70 F. pagatzen ziela Aveyron eskualdekoei.

Xuberoan eta Biarnoan beste industri etxe batzuek bildu esnea 3,70 F. pagatu zuten, baita ere Lapurdi Baxenafarroan dabilzan industria ttikiek.

Gainera, Roquefort-ek euskaldunei ez die 2,85 F. baizik ordaintzen hilabete buruetan, gaineratekoa udazkenean bidaltzeko. Anartean berak erabildezakete diru hori, eta artzainek hor ere galtzen dute.

Orain arte, artzainen defentzarako eraikia zen sindikatoak (FSO), bere dirua biltzen zuen Roquefort-etik, honek bait zuen hartzen zentima bat litro bakoitz eta sindikatori bidaltzen. Hori ere bururatu da. Sindikatok ez du dirurik funtzionatzeko.

roquefort mehatxuka

Artzainen manifestapena zen Apirileko 19an. Hiru egun berantago, Roquefort-i esnea saltzen dion guziek ba zukaten Presidentaren eskutitz bat etxera.

Jean Lam, Roquefort-en presidentak haxe dio: «artzainek bi gauza bereziki kontestatzen dizkigute: esnearen prezioa, bertako industria batzuek baino guttiago ordaindua dela; monopolio, departamendu hontan esne gehiegi biltzen dugula edo bildu nahi dugula».

Eskutitzean dio kritika hori onartzen duela. Esnea guttiago ordaindua dela urruntasuna gatik; baina esne guzia hartua dela eta guzia

EUSKAL HERRI POETA

Euskal Herri poeta
zela herri pollita
munduak nahi zuen
gindezan pertsuz kanta
Pirineo mendiko
indioak giñen eta
gure negar auhenak
estetentzat enkanta.

Doñu berri batian jotzen hasia baita
munduak belarriak naski hetsita

[dauzka

doñu berria emok azkarrago zapazta
esteta hoiek orok duten atzeman

[nota

Nahikoa dela-ta izaitia poeta
labanetan dira-ta gaur gure

[gogoetak.

Mendi gainean elur
aranian iturri
zapaldurik dagonak
auhenezko karduri
euskal poetak gira
halakoan iduri
munduarentzat aski
bihotz erdiragarri.

Uste balin badute gutaz egin janari
ez dezatela asma gaizkotela hazkurri
eginen diotegu ukan bezainbat zauri
ikas dezaten zer den gizona gizonari.

Nahikoa dela-ta...

Goiz-argia sortzian
Nafarra gaiñ hoietan
mendien trixtezia
dohake hedoiatan
abertzale lagun
gorputzak hilobitan
jauntzi beltzez andriak
eliza athietan

Loratzen direnien
amulak bortuetan
eskuak kruzaturik
fusillen altzeirutan
kantatuko diogu
zeruari benetan
poeten kantoria
hoien orhoitpenetan

Nahikoa dela-ta...

ENAUT ETXAMENDI

prezio berean. «Halere —dio—, hemendik aintzina eta 1981 neguaz gerotzik ez dugu gehiago guhauk egiten prezioa bainan artzainekin. Ez dugu gehiago pagatuko Roquefort gasnaren alabera, orain zuen esnea Pyrenefrom gasna egiten erabilia denaz gerotzik. Elgarrekin ikusiko.»

«Bestalde monopolio bat bagara aldatzeko prest gara, eta 1981-tik aintzina, nehor ez molestatzeko gatik, ez ditugu esne guziak bilduko, behar ditugunak baizik.»

Dudarik ez eskutitz hunek artzainak beldurtu dituela eta kasu ez diren hasarretzeko ordeaz oraino gehiago umilduko.

bihar esnearekin zer?

Umilduko genion, bai. Alabainan esnea balin bada, hortaz zerbait egin behar. Beste industriei saldu? Ez, besteek ez dezakete egiten duten gasna baino gehiago sal. Jadanik sobera daukate.

Gasnak egin? Jadanik, 12 milioi litrotarik aparte, milioi bat gasnatzen artzainek saltzeko. Biziki zaila da gasna onak egitea. Gasna egiten dutenek badute lanik aski saltzen. Ez da leku mehe bat ere gelditzen merkatuan. Eta Roquefort-en lekuan ezin jar bederen egunetik hibaramunerat. Harek hala edo hola saltzen du esne guzia, hedatua bait da haren salgunea. Eta Roquefort azkarrarena, harentzat ttikia baita 8 milioi, berak 70 milioi etxean biltzen dituenaz.

Eta Roquefort-ek esnearen prezioa apalduko hemen, Pyrenefrom Roquefort baino merkeago saltzen bait du, eta guttiago ezagutua den gasna bait da. Eta Roquefort-ek nahi duenean eta nahi duen lekuan bilduko esnea, Aveyron-eko esnetik ere egin bait dezake Pyrenefrom gasna.

Eta gaur jadanik ardi esne gehiegi eta sobera. Alta sekulan Inglatarako ardi haragia merke sar baledi, esne kopurua bat batean nor daki zenbatez igo baledi, orduan zer bilaka liteke hemengo artzainen egoera?

Nahiz analiza hau izan pesimista, errealitatearen izpilu zintzoa baizik ez dela iduritzen zait.

TXINABERRI

sartre:

askatasun bideetan (II)

«Denboraldi luze baten zehar ezpatatzat hartu nuen luma; orain eza gutzen dut gure ezina. Ez da ardura, egiten ari, eginen ditut liburuak; beharrezkoak dira, halaz ere balio dutelarik. Kulturak ez du ezer eta inor salbatzen, ez du xuritzen. Bainan gizonaren produktua da: gizonak beragan projektatzen du bere burua, ber-ezagutzen du; harek xolik eskeintzen dio bere mirail kritikoa.» (J. P. Sartre, «Hitzak», 1963.)

Sartre, «idazteko bizi izandakoa» hartan zuen bere bizitzako grina eta, baita ere bere ezina, luma ezpaita, ezpaitzen ezpata. Halaz ere, hortatik egin zuen bere militantziarik engaiatua.

idazteko grina: temps modernes

Esistentzialismoaren kazeta, Sartreren kazeta, bainan batez ere idelen mundua eta praktikaren arteko lokarri-projektu bat, «Temps Modernes», sogile eta kazeta engagée baten eredua genuke. Lehen alean 1945aren urrian publikatua, lankide hauk ikusiko ditugu: Raymon Aron (liberal eskuindarra), Albert Ollivier

(gaullismoa), Simone de Beauvoir, Merleau-Ponty, Sartre. Malraux-ek ez zuen partalderik izan nahi eta Camus «Combat»-en lanpetzen ari zen garai hartan.

Hasi-hasieratik ikusmira desberdinek joko dute elkar: Aron eta Ollivier aldentzen dira. Kazetak publikatzen du poliziak atxilotutako Tran Duc Thao indoxinarraren testigantza. Camus ez dator bat hunekin, beste erizpiderik baitzuen Indoxinako hauziaz. Geroxeago Koreako gerla, Marshall plangintza eta azkenik Aljeriako gerlaren garaian Francis Jeansonekin elkarketak desakortasun gehiago sortuko dute «Temps Modernes»-en bizitzan.

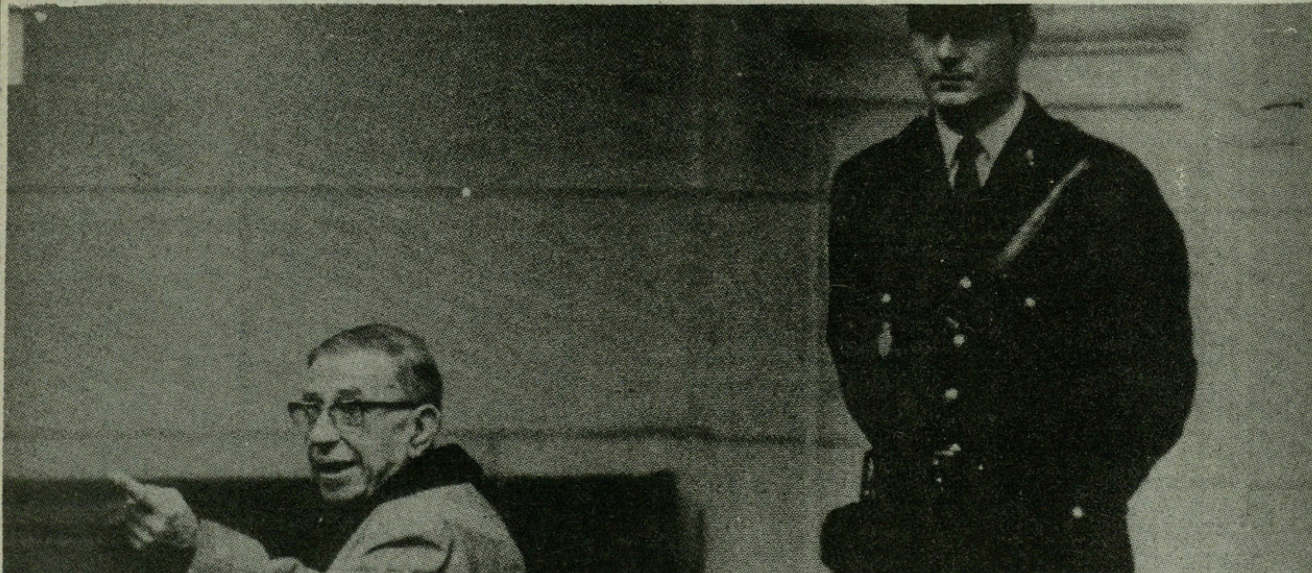
Mende laurden batez, kazeta hunek halako ezker berri baten esperantzak zabalduko ditu, Camusekiko enfrontamenduetatik, «Komunistak eta bakea» izenburuzko Sartreren idazlanak publikatu arte, Claude Lefort trotskizalearen kritikaz gaindi iraganaz. 1957.arte politizatzeak markatuko du «Temps Modernes», partikularzki Indoxinako gerla, Rosenberg aferra, Maccarthysmoa eta Aljeriako gerla. Burguiba, Claude Bourdet-en atxilotzea agertuko dira

bere orrialdeetan. 1955.ean zenbaki doble bat eginen dute ezkerren sujetaz. Bertan, komunista-ohiak, trotskizaleak, ezker berriaren ordezkariak, alderdirik gabeko intelektuallak bilduko dira; ondorioak «Herri Fronte bateruntz» izenburu-pean publikatuko dira.

1957.ean, hungariar intelektualek eginen dute solas bere orrialdeetan eta kazetak Tiber Deryaren askatzea eskatuko du. Hartaz apalduz doaz politika-artikuluxkak, Ekialde Hurbileko problematika salbu. Jean Paul Sartre gero eta guttiago idatziko du nahiz eta bera eta Simone de Beauvoir-en eragipenez kazeta Miterrand-en alde agertu 1965.eko autaldietan, eta Alain Krivinaren alde 1969.ean. Barnekrisiak direla-ta, lau sortzaile besterik ez dira geratuko azken denboraldietan, lankide berriak maozale-ohiak eta beste izanik. Urte hauen zehar «Temps Modernes» lau bider bahituratu zuten Aljerian eta behin Frantzian.

68.eko maiatzaren hegalean

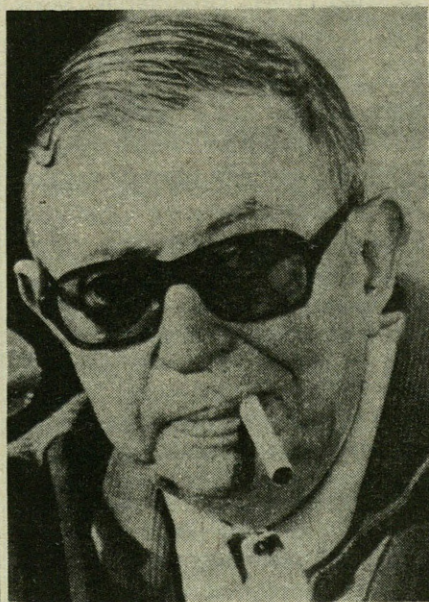
68.ko maiatzaz geroztik gero eta gehiago lotzen da militanteen ekin-

1970-X-20: Alain Geismar-en alde, «La Gauche Prolétarienne» maozale taldearen judizioan.

tzabideei, meetingetan zehar eskabide sinatzeak (halakorik lehen ere eginak bazituen, kasu batez, De Gaulleri egindakoa Russel batzordea Parisen egoteko baimena eskatuz). Maiatzak 8an Simone de Beauvoir, Michel Leiris, Colette Audry eta Daniel Guerinekin dei bat egiten dute ikasle eta langileei zuzendua «moral eta materialki borroka mogimenduari eusteko». Maiatzak 12an interviu batetan azaltzen ditu errebolaren kausak eta ezinbestekotzat jotzen du biolentziari baliakizuna. Hile berreko 20an «Le Nouvel Observateur»-en publikatzen du «Irudipena Agintera» izenburua berak Daniel Cohn-Bendit-i egindako interviu-a, eta egunborean Sartrek hitz egiten du Sorbonako Anfiteatroan astinduz gogorki, eta lehenbizikoz, P.C. eta C.G.T. 24ean kondenatzen du sobietar armadaren parte-hartzea Xekoslovakian.

1970/80.eko hamarkadaren hasieraren filosofia dela eta aginte kapitalistaren mugak batetik dela borroka-molde berezi bat aurkituko du ezkertiar egunkarietan. Horrela 1970.eko apirilean «La Cause de Peuple» kazetaren zuzendaritza hartzen du eta irailean «Tout» egunkari libertariarena. Berak esan bezala Le Dantec («La Cause du Peuple» zuzendaria)-ren hauzia: «Zuek kondenatu duzue Le Dantec urte batez eta Le Bris zortzi hilabetez. Ni naiz hirugarren zuzendaria. Atxilot nazaue». Nolabait, geroxeago, «Situations X»-ean idatziko zuenez, bere izenaz ballatzen zen, bi justizia moeta zeudela erakusteko. Bata jende arrontarentzat. Bestea bera bezala-

Sartre, bere bizi osoko lagun Simone de Beauvoir-ekin.

ko idazle ospetsuentzat. Besteak espetxeratzen zituen aginte berak, Sartre libre uzten zuen zeren-eta Frantzia «libertate formal» batzuk hantxe ziren nahiz eta libertate konkretuak zapaldu eta hortan hain zuzen ulertu ahal da De Gaullek urte batzuk lehenago esana «On n'arrête pas Voltaire» Sartrearen kontrako atxilotze saikerari buruz.

1972.ean urtean hasten dira zenbaitzu prentsa berri baten beharraz solastatzen. Hauen artean Liberation Prentsa Ajentziko sortzaileak, La Cause du Peuple ibilitakoak, Gauche Proletarienneko ohiak. Sartrearen bateratze bideak moldatuko ditu. Lehengo kazeta esperientziak lagun gogoz arituko da LIBERATIONen eguneroko errealtatean ibili nahiean eta kazetaritza zubitzat hartuz hortarako. LIBERATION, maiatzak 23.ean kaleratuko da, Sartre, berriz, ikustamena erdi galdurik, 1974.ean utziko du zuzendaritza. Ordurako ere utzia zuen hiru urte lehenago hasitako sailak «J'accuse» kazetan. Urte huntan, abenduak 4ean Andreas Baader-ekin hitz egingen du Stuttgart-en. Presoak zera-man lau aste gose-greban. Horren ondoren, prentsaurreko batetan, Daniel Cohn-Bendit-ekin batera emana, gaitzerizten ditu Armada Gorriaren Frakzioneko jarrerak eta aldi berean salhatzen biziki talde huntakko preso- en bizi-kondizioak. Hori dela-ta aleman prentsak gogor astinduko dio filosofoari.

abentura baten akitzea

Azken urte hauetan, bere itsuta-

sunak, osoa kasik, kondizionatuko du bere ekintza. Duela bost urte, ekaniak 21ean, bere urtebetetzea zela-ta garbi adierazten ditu bere mugak: «Irakurri eta idazteko neure gaitasunez gabetua, nik ez dut inongo ahalbiderik idazle gisan aritzeko; nere idazle ofizioa guztiz lehertua da». Irrati, telebistan eta interviu-en zehar azalduko da batikbat hemendik aintzina. Interviu horien zehar «Le Monde»-n, «Le Nouvel Observateur», «Lotta Continua»-n eta «Liberation»-en publikatuak bere obraren ikuspegi autokritikoenak azaltzen dizkigu. Sozialismo libertariaren aldekoa eta langile klasearen Alderdiari buruz bortitz xamarra bainan bere bizitza guzian zehar duela hamar urte esan zuenarekiko akort («un anticommuniste c'est un chien...»), marxismoa proletalgoaren filosofia dela eta aginte kapitalistaren kontra kontraeratzeko behar dela, alderdia behar dela. Azken urte hauetan herri zapalduen alde eta ezker muturreko taldeen alde agertzen bazen ere, alde edo molde, sozialismoa eraikitzen ari diren herriekiko sostengua mantendu zuen, nahiz eta Hungaria eta Xekoslovakia sobietar armadaren parte-hartzea edo Kubako errepresioa kondenatu. Besteren artean Camus-ekin edo burjes pentsamoldeko beste «izpiritu ilustratuekin» idukitako eztabaidetan bezala Sartrek, noizbait, «errealtazke klase langilearen alde eta bere eratze politikoaren alde, den bezala eta ez izan behar lukeen bezala» egin baitzuen apustua.

J. L. AIALA

elkarte berri bat

"bertsularien lagunak"

Ipar Euskal Herriko bertsulari eta bertsuzale andana bat bildu gira bi aldiz (lehen aldian Baionan, bigarrean Kanbon). Elgarrekilan ikusi du gu bertsularitza zertan den.

1.º) Iparraldean, osoki saio gutti iragaiten da urte buru batetik bertzerat. Hiru herrietarik bietan bertsulariek aspaldian ez dute kantatu. Beti jende berdina ibiltzen dira saio guzietan.

2.º) Prentsa eta irratiak arras bakan aipatzen dute bertsularitza.

3.º) Ipar aldean, gaur egun ez dau hamar bertsulari baino gehiago kantatzeko gai direnak. Bertsulari gazterik ez da azaltzen eta iduri lu ke giroa galduko dela emeki emeki.

4.º) Saioak antolatzen dituztenek ere ez dute maiz beren lana osoki ondo egiten. Beti badago zerbaiten eskasa: publizitate aldetik bereziki.

Elkarte berriak urte batentzat bulego bat izendatu du. Hunen lehen dakari dago Ernest ALKHAT Iholdiko bertsulari gaztea. Elkarte hori ez dago bakarrik bertsularieri idekia bainan ere nahi duten bertsuzale guziei.

10 libera balioko duten karten saltea erabakia izan da.

Bilkuran ziren presuna zonbaitek kargu batzu hartu dituzte. Agertu da hegoaldean bezala hemen ere bertsulari xapelketa bat antola ditakela.

Emile LARRE euskaltzainak aldiz zion omenaldiak zutela jende gehiena biltzen Xalbador zenaren bai eta Mattinen ohoretan antolatu direnek proba erakusten daukute.

Elkarteak hartu du bertze xede bat ere: saiatzea ikastoletako eta bertze ikast etxetako erakasleak ohar ditezten erakutsi behar dutela beren ikaslen bertsu bat zer den eta nola idazten edo edo kantatzen

den. Horrela gerta daiteke bakar batzuen atrebitzea soil horri.

BERTSULARITZARI BURUZ LIBURUXKA BAT

Bertzalde, denbora laburra barne salgai aterako izanzen da Jean Pierre Mendiburu Heletako bertsulari gazteak idatzi liburuxka bat. Hortan emaiten ditu bertsularitzaren legearen xehetasun guziak. Ez da dudarik bertsuka hasi nahiko duenak, tresna on bat ukanen duela bere ofizioa ikasi arte.

Guzien arabera, biziki interesgarria litaike Xalbadorren «Odolaren mintzoa»n liburuan diren doinu guzien ateratzea kasete batetan.

Azkenik, elkarteak deliberatu du euskal artisten Federazio berriaren barruan sartzea.

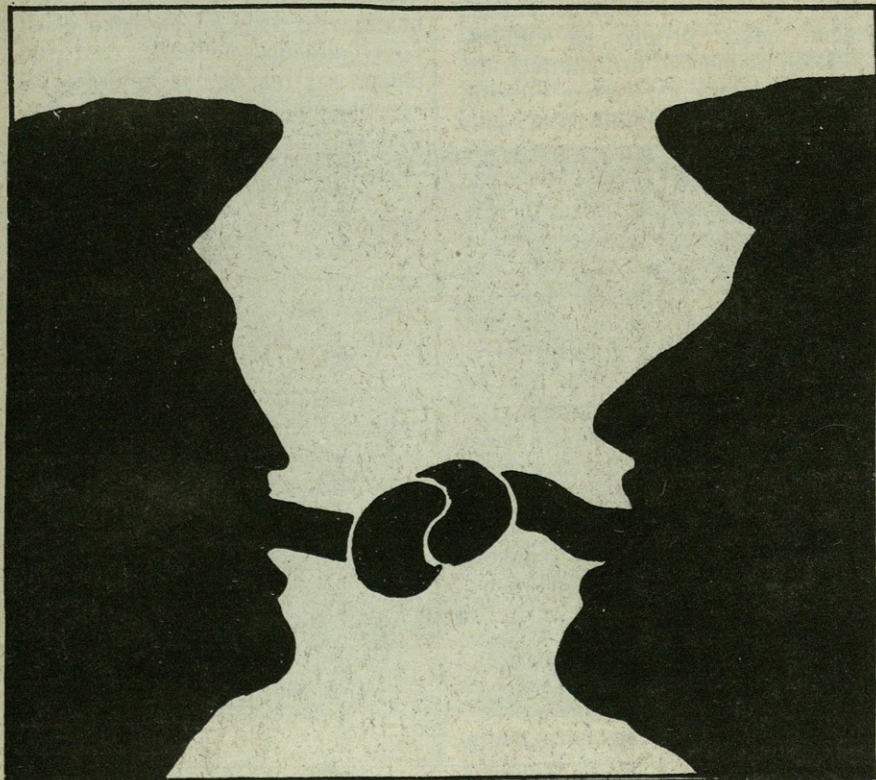
Oharturik nola antolatzaile askok ez dituzten ezagutzen bertsularien zuzenbideak eta guziz hegoaldekoe-nak, Pierre IDIEDER Irisartar nekazari gazteari deitzen ahalko du hemendik aurrera edozeinek.

Huna bulego berria: Lehendakari: ALKHAT Ernest. Ordezkariek: Mixel Itzaina gai emaille ezaguna eta Fermin MIHURA azkaindar bertsulari berria. Diruzainak: Aita SANTOS frantziskanoa eta ERDOZAINCI-ETXART. Idazlariak Txomin Ezpona Garaztar bertsulari ezaguna eta Baigorriko Laka.

Urrutitik so egin eta iduri zauku hego aldean ere holako elkarte bat ez ditakela nehoren kalterako zerren mugaren bi aldetako bertsulariek ez baitute, funtserat joan eta, gutti baizik elgar ezagutzen. Iparraldeko bertsulariek diote hegoaldean kantatzerat ez direla maiz deituak.

Nahi edo ez, bertsularitzaren geroa gehienbat bertsularien borondatearen gain gelditzen da.

LAKA

bai, sinesten dut, jauna

Apirilaren 20ean, ez dakit zergatik, baina Basarriren omenaldira inguratu nintzen. Bertsolarien pausoak jarraitzea gustatzen zait eta Basarri nere gaztaroko saio askotan ikusi ez badut ere, beretaz gauza asko entzunak ditut eta egia esan, asko eta asko ez oso bikainak. Dena den eta behar bada kuriositate hutsagatik, Zarautza arrimatu nintzen.

Eta egia esan, bere omenez eskeini zen bertso saioa oso motela izan bazen ere (maila honetan nere eritziz errurik handiena puntu jartzai-leak eduki zuen) neretzat igande goiz alperrikakoa ez zen izan. Basarrik bota zigun sermoiak ez zeukan azalakariarik. Nere magnetofoiak bere diskurtsoa fidelitate eta zuzentasun osoz jaso zuen eta nere eritzien oinharriak ezagutzeko, zatitxo bat idazten dut: «Orain zer degu premizkoa / zer degu beharrezkoa / gure herri hau salbatzea / Hau izan bedi bakoitzaren asmoa / Negu beltzean gaude / ekaitz larrian gaude / negar zotinka / barren dana trixturaz jarririk / negu beltzetik ezin gera irten / guretzat ez dago udaberririk / leitza zulotik poliki poliki / irten beharrean gaudek / goiko pendiz garbira / Ilunpe beltz hortatik noizbait / eguzkiaren garbira / Hori ez da gertatuko ez / goizetik gabera / ...» Sermoiak jarraitu egiten du.

Bota zigun diskurtso hark, ematen zion indar eta zentzuarengatik, entzunaz balio gehiago daukala uste dut, baina Z. Argian oraingoz aldizkaria musikarekin ateratzen ez duenez, idatzita zentzua aurkituko diozelakoan nago.

Une batetan, begiak itxita Basarriren hitzak entzuten nengoela Arantzazuko eleizen sentitu nintzen. Egia esan, irratiz noiz behinka entzun izan diodanean gauza berdina iruditu zait, baina hara hor gauza harrigarria, duela egun batzuk herri Irratian bere gaztaroko bertso eder batzuek entzun ahal izan nituen eta

nere eritziz egun ematen dien sermoi kutsu hura ez zeukaten.

Ezin ukatu bere bertso asko eta asko oso onak direla, ezin ukatu ezta, berak bertsolaritzaren munduan asko suponitu duela baina bere bertso guztiak sermoi bat dira: eskuak mugitzeko modua, erabiltzen duen tonua eta esaten dituenak, denak giro berezi batetan jartzen zaitu eta uste dut hau berak oso ongi dakiela.

Bere diskurtsoarekin jarraituz, bi gauza adierazi nahi nituzke. Bere militantzia aski ezaguna dela, baita ere zenbait bertsolarirengan daukan eritzia, baina hortatik berari egiten zitzaion omenaldia bere planteamen-duak eta eritzia botatzeko erabiltzea, benetan ez zitzaidan batere egokia iruditu.

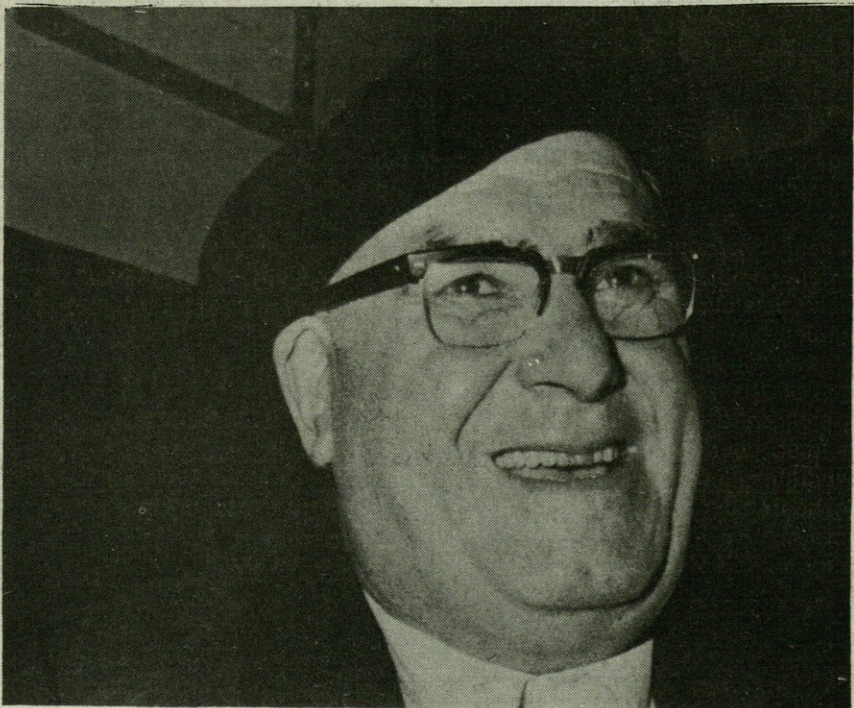
Bere diskurtsoa arretaz entzun ondoren ni ondorio batetara iritsi naiz, Basarrik dionez, denok uste duguna baina etorkizun ilunagoa daukagula. Berak dionez, guretzat ez omen dago udaberririk. Udaberriak neretzat esanahi zehatz bat

dauka, neguaren tristura eta ekaitzen ondorengo bizitza berri eta alai bat. Badakigu loreak ateratzen diren bezala Euskal Herriarentzat ez dela askatasunik aterako edo etorriko, baina hortik gure egoera hain beltz jartzea, pauso ikaragarria dagoela iruditzen zait.

«Bakoitzari berea, Jainkoaren legea» dio esaera zaharrak eta hau Basarri erantsiaz sermolari ederra dela esan behar eta badakigu sermolariak zer diren. «Handia bezain zuria» nere adiskide batek dioen bezala. Hasieran nioen bezala, berataz gauza asko entzun ditut, Euskal Herriko baserri askotan irratan bere abotsa entzuten dutenean esan ohi izan dituztenak ere bai eta bera ezagutzen duten batzuekin hitzegin ondoren nere artikulutxo hau Mitxelenak beste pertsona bati eskeinitako bertso batekin amaitu nahi nuke:

Otso agertu nitzan
argalen artean
zakur leial bezala
nausien oinpean

SANTI ARANAZ

bai jatorrak gure festak!

Gipuzkoako jaiak hasiak dira eta a ze óndó! Lazkaon izan nintzen igande honetan eta ezin baino hobeto ibili. Aspaldian ahaztuak nituen Golden-eko (salafiestas) es-

turak eta izardiak baina berriz ere gauza berbera sentitzeko aukera izan nuen bortako tabernetan. Dutxa hartu ondoren pozik geratu nintzen: salafiestetan nekez ikus nitzakeen neska-aurregiak, oraingo hartan, tabernetan lan erraza zen oso. Eta gainera aldiko batzuetan soportagarriagoa egin zitzaidan tabako-kea, salafiestas-ekoa baino zertxobait arinagoa zen eta.

Bultzaka —mesedez, mesedez, mesedez— barraraino ailegatzeko eta edariak eskuratzeko ordu laurdena beharrezkoa zen baina tira!, martxa hortan horrelako gauzak normalak dira-ta.

Taberna batean geundela mutil batek burutik behera bota zidan bere tonika osoa —osoa zen, ez tonika-erdia— baina barkatu egin nion zeren eta jatorra zirudien, Zerain edo Zegamako baserri-

tar baten itxura zuen. Eta gainera euskaraz ari zen abesten hori egin zidanean. Bere lagunek ere nahiko jatorrak izan behar zuten, izan ere dexente parre egin zuten hartan, parre sano horietako bat, beraien praka bakero eta alkondara koa-dratuak bezain sanoa.

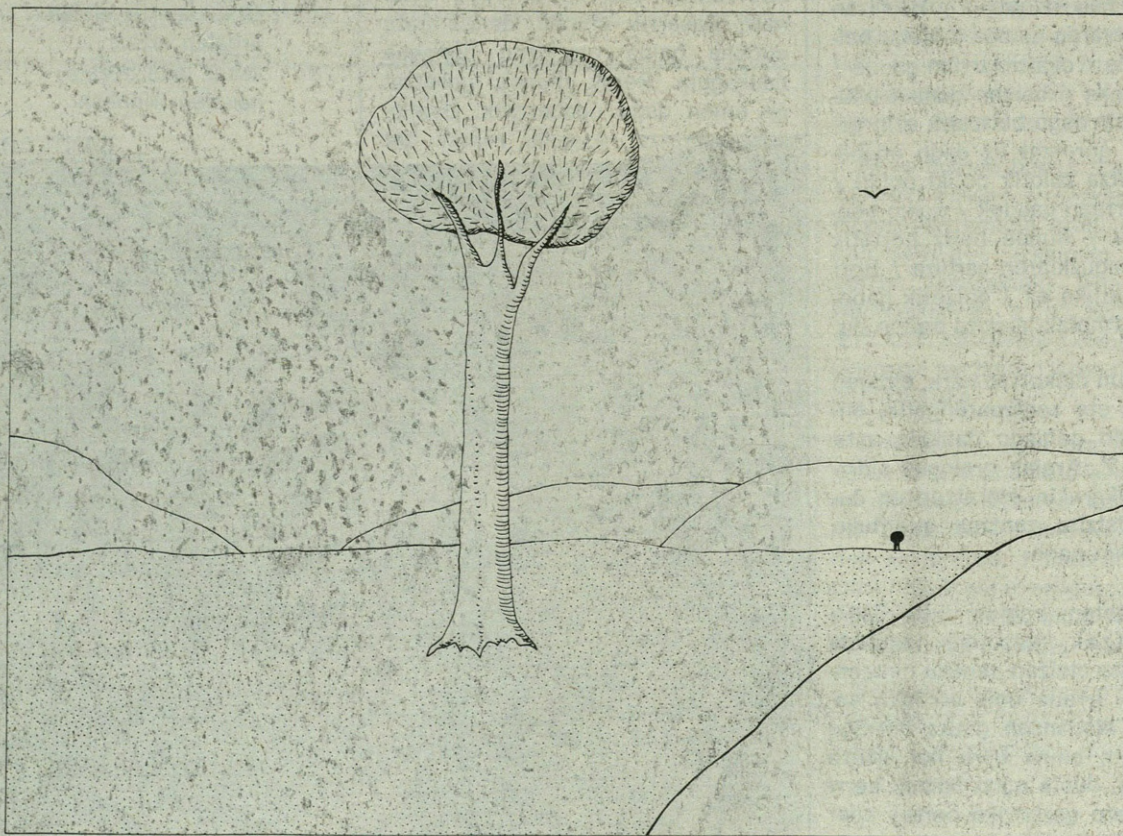
Eta ze neskak Lazkaon! Haiek bai zirela atsoak! Modari jarraitzen diotenak, horriexek dira behar ditugun neskatxoak. Izan ere bada-kizu igando bakoitzean tra-putxo berriren batekin ager-tuko zaizkizula. Oraingo har-tan benetan apainak: praka estuak, haragiaren mugak eta goitibeherak ondo na-barmentzen dituztenak, ator-rak inuzenteak, ume-atorrak diruditenak, pekatua birtute bñhurtzen duten horietakoak, urdinak —o la la—, rosak —ai, ai, ai, aieneka—, lilak —joño, joño—, zuriak —uff—.

Dantzatzeko ez dira ia gauza, zapatek takoi zorrotzak dituzte eta. Baina ibiltzerakoan benetako tankera espiritualak hartzen du gorputzak. Tipi tapa zabukatsu eta arriskutsu hori, takoi zabalek inposatzen duten ibilkera baino espiritualagoa da. Pauso sendoa, hori ere badute animaliek.

Ikusten duzuenez, guztiz ondo Lazkaoko jaietan. Dutxa hartu eta gero —tonika oso batek lika bezalako zerbait uzten du iletan— oso ondo geratu nintzen.

P. A.

m.artola

andaluzian bertsolari

Lehenago sagardotegietan jarduten ziren, ondoren plazetara atera ziren eta urte luzez gure herrietako zoko guztiak beren bertso alai eta onez bete dizkigute eta gaur lan horretan jarraitzen dira. Baina oraingoan Euskal Herriko mugak gaindituz, bi bertsolari Andaluziara abiatu zaizkigu. Gure lantxo hau zuen eskuetara iristerako zortzi bat egun eramango dituzte. Dena den, ideiarekin sorrera eta Etxeberria eta Narbaitzak joan aurretik esan ziguna agertu nahi genizueke.

DEIA eta Herri Irratikoek oraingo honetan pauso haundia eman dute, imajinarioi lena eman diote eta hara hor fruitua: euskal bertsolariak Andaluziara eramane dituzte. Joxe Ramon Beloki eta Antton Aranburuk esaten ziguten, bertsolari askorekin hitzegin omen zuten eta azkenean joan den bikote honen ez beste inork ezin omen zituen hiru aste jai hartu. Bati baino gehiagori gustatuko omen litzaioke, baina... Azkenean behintzat Patxi Etxeberria eta Joxe Narbaitza joan dira.

Andaluzian hiru aste ez dira merkeak aterako noski eta gastuak ordainduko dituen Renault etxea izango da. Bi bertsolari eta Antton Aranburu laguntzailearen lanaren fitxa edo, hau izango da: Andaluziako 8 hiriburuak eta beste zenbait toki bisitatuko dituzte, hanga

jendearekin hitzeginez eta ikusten dutena jasoz, Egunero ordu erdiko bertso saioak prestatuko dute eta hortik kanpora botatzen dituzten bertsoak ere Anttonek jasoko ditu. Ordu erdiko saioa esan dugu, hogeiren bat bertso eta hauek astegunean Herri Irratian gaueko bederatzietan emango dituzte eta igandean arratsaldeko hiru t'erdietan. Ondoren, Joxe Ramon eta Anttonen buruan behintzat badago, liburu bat argitaratzea pentsatzen dute.

Ez dago dudarik, Etxeberria eta Narbaitzak hiru aste hauetan proba gogorra izango dute. Patxiarekin edukitako elkarrizketan garbi agertzen zen hau.

Z. A. — Patxi, nerbioak nola daude?

—Nerbioak? Gero eta indar gehiago rekin, eguna datorren neurrian nerbioak indartzen doaz.

Z. A. — Egin beharko duzuen lana nola ikusten duzu?

—Hemen, edozein lekutara joan eta nolabait gure ambientea aurkitzen gara eta bertsoa botatzea nahiko erreza gertatzen da, han berriz badakigu horrelakorik ez dugula izango, eskerrak lagun ona daramagun!

Z. A. — Beraz zuk zeri diozu beldurrik haundiena?

—Badakizu, hemengo ohituretatik atera eta ezagutzen ez duzun leku batera joateak zer suposatzen duen. Han giro hotza aurkituko dugu eta lana berriz derrigorrezkoa. Ordu erdiko bertso saioa betetzen nahiko lan izango dugu! Bertsoak aterako zaizkigu baina ez dakit.

Azkenik tonu serioan hau esaten zigu: «Herriak behintzat ez du idea gaizki hartuko, gu behintzat borondate onenarekin goaz».

Narbaitza askoz lasaia dagoela dirudi, oso lasai dagoela esaten digu. «Basekinagu giro xelebrea izango dugula, baina... ordu erdiko bertso saioa erraz beteko dinagu, lekuren batetan zailagoa izan litekeen baina ez dinat uste oso estu ibili beharko dugunik.» Narbaitza oso trankil dago, idea xelebrea iruditu arren, gauzak ongi aterako zaienaren itxaropen osoa dauka. Azeituna beltz batzuk ekartzeko aginduarekin agurtzen zaigu. Gure aldetik suertetik onena eta lan bikaina desiratzeari besterik ez zaigu gelditzen.

L. AUZMENDI

HOTS!

Ermuko ANAITASUNA ikastolak datorren ikasturterako HIRU IRAKASLE behar ditu, Zientzia eta Filologia sailekoak bereziki. Harremanetarako deitu telefono hauetara eta galdetu Rodrigo-gaitik.

Telefonoak:

(943) 17.10.33 ikastorduetan
(943) 17.07.42 ikastorduetatik kanpo.

IKASTOLA ANAITASUNA
Ermua

literaturaren historiaz ikastaroa

13 hitzaldi, hamaika idazle

ILAZKI Euskal Akademiak antolatutik, Euskal Literaturaren Historiazko ikastaro bat hasi zen apirilaren 18an, Donostian, «euskalduntzen» ari diren mailarik gorenetakoa ikasleentzat.

Ibon Sarasolak eman zion hasiera sarrera orokor bat eginaz Euskal Literaturaren Historiari. Hitzaldi labur batetan ikuspegi zabal eta argi bat eskaini zuen.

Hiru aldi hauek mugatu zituen Ibonek Euskal Literatura idatziaren Historian: 1545-1879 artekoa lehen; 1879-1964 artekoa bigarrena; eta 1964 tik aurrerakoa hirugarrena.

Lehen aldi luze horretan hiru literatur hizkuntza hauek finkatu ziren: lapurtera, gipuzkera eta bizkaiera; batez ere bi lehenak. Bestalde esan behar da Xuberotarrez ere idatzi zirela liburu batzu.

Literatura lapurtarrari dagokionez Leizarraga ikusten dugu hasieran. Hizkuntza kulto bateratu bat eraiki zuen. Baina protestantea zen eta agian horregatik ez zuen behar zkeen ondoriorik izan Euskal Literaturan. Sarako Eskola aipatu behar dugu gero, lapurtera bere goi mailara igo zuena. Sarako Eskolakoen hizkera Leizarragarena baino jatorragoa da, herritarragoa, baina ez hain zehatza, parafrasis zalea baizik. XVIII mendean beheraka doa lapurtera. Mende honetan Sarako Etxeberri eusten dio zerbait. Geroztik dialektizazio prozesua etorriko da hizkuntza pobretzen delarik kulturaren aldetik.

1750 arte Euskal Literatura ifaraldean ematen da, baina urte horretan bigarren literatur hizkuntza bat finkatzen hasten da Larramendiren eraginez: Gipuzkera. Hizkuntza guztietan gertatzen den bezala hemen ere gramatika bat ikusten dugu hasieran: Larramendiren «El imposible vencido». (Horrelako zerbait esan daiteke gaur eguneko Euskara Batuz). Gipuzkerak ez du lortzen lapurteraren aietasuna, g a u z a k adierazteko erraztasun eta argitasuna.

Gero XIX mendean Bizkaiera finkatzen da Mogel, Añibarro eta beste batzuekin. Bizkaiera oraindik ere traketsagoa geratzen da.

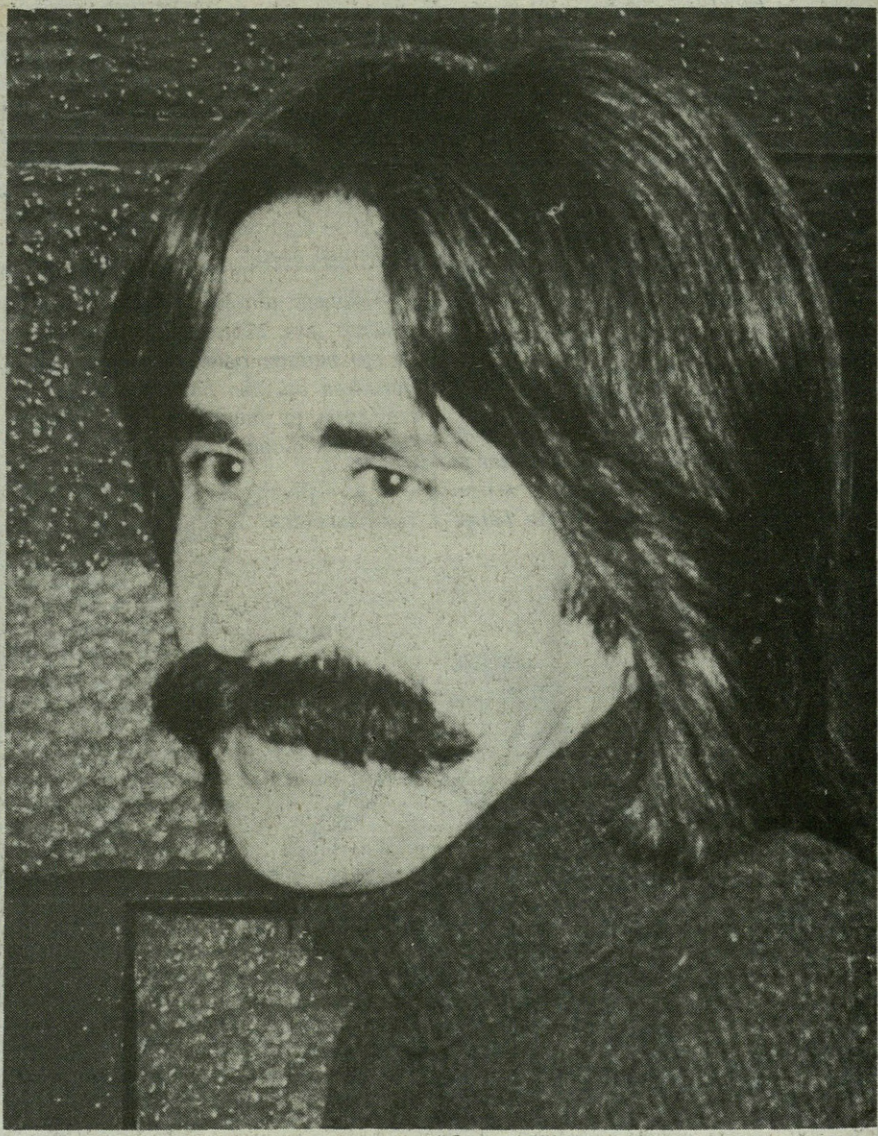
Hala ere euskalki horiek nolabaiteko literatur hizkuntza batu bat lortu zuten, baina XIX mendearen bigarren zatian dialektizazio prozesu bat zabaltzen da Bonaparte printzearen eraginez. Kultur hizkuntzaren ikusmiratik katastrofe bat izan zen.

Oro har lehen aldi luze horren berezgarri nabarmen bezala hauxe azpiramatu zuen Ibonek: Literatura erlijiozkoa izatea. 1879 arteko li-

buru gehienak erlijiozkoak izan dira Euskal Literaturan. Egiazko literatura sortzailetik gutxi izan zen denbora luze horretan. Horregatik aski xelebrea agertzen zaigu gure literaturaren kasua.

LORE JOKOAK: BENETAKO JAIALDIAK

Bigarren aldira pasatuz, 1879an Lore Jokoak hasten dira, Teatro Modernoa hasten da Soroarekin, eta «Euskalerria» aldizkaria sortzen da Manterolarekin. Lore Joko horien gi-

roan euskera folklorearen beste zati bat bezala hartzen zen: poesia, pelota, irrintzi, bertsolari sariketak nahasian ematen ziren, pelotari sari haundiagoak emanaz gainera. Egoe-ra hau 1930 arte mantentzen da. Gerraurreko abertzaletasunak erdara erabiltzen zuen kultur hizkuntza bezala. 1930 ean «Euskaltzaleak» sortzen da eta «Euskal Esnalea» aldizkaria Aitzolekin. Kultur animatzaile honek «Olerki egunak» antolatzen ditu, «El día» egunkarian lehen planan sartzen du euskara, etab. Giro honen babesean sortzen da «Olerkariak» taldea ere: Lizardi, Lauaxeta, Orixe, Loramendi etabar. Benetan mintza daiteke orain euskal poesiaz. Formaz aldatzen dute, formarik aldatu gabe ez baitago ezer berririk. Hala ere bazituen bere hutsune nabarmenak 1930 inguruko kultur mugimendu honek: garbizale-tasuna hizkuntzan eta ortodoxia izugarria gaien aldetik, «katolikotasun» itxia. Europako mugimenduetatik aparte zebiltzan eta horregatik hirietako jendeari ez zitzaion interesatzen horien literatura; baserritarrentzat, berriz, hizkera zailegia eta arraroa zen. Ez zuen, beraz, publikorik gerraurreko literatura horrek.

gerra: literaturaren lur jotzea

Eta gerrarekin dena hausten da, dena bukatzen da urte batzutarako behintzat. Hala ere pixkanaka has-ten da Euskal Literatura altxatzen. Gerraondoko lehen urteetako litera-

tura gerraurrekoaren errepikatze hutsa gertatzen da bai formaren aldetik eta bai gaien aldetik. Baina pixkanaka Europa ezagutzen duten idazleak hasten dira lanean, katolikoak eta ez katolikoak.

Eta honek hirugarren aldira pasatuz, 1964 inguruan kaieratzen da isilean zetozen mugimendu hori, gero nagusituko zena. 1964ean «Harri eta Herri» plazaratzen da, euskal idazleak Baionan elkartzen dira eta euskara batuaren lehen urratsak ematen dira.

Azkenaldi honetako Euskal Literatura, beraz, Europako korrontetara irekitzen da bai gaien aldetik eta bai formen aldetik. Euskal poesia eta prosaren eraberritze bat izaten da. Teatroan ere izan ziren ahalegiak (Jarrai etab.) baina urte haietan gertatzen zen biltzeko zailtasunak eta, eragozpen ugari ekarri zion euskal teatroaren martxari.

Ibon Sarasolaren hitzaldi honen ondotik beste hamabi daude programatuak ILAZKik antolatutako ikastaro honetan. Hauetatik hiru emanak daude dagoeneko: Juan Mari Lekuonarenak. Badira Euskal Literaturaren barruan, literatura kulto eta idatzitik aparte beste sail edo kanpo interesgarri batzu eta horietxek esplikatu zituen Juan Mari Apirilaren 23, 24 eta 25ean: Herri Literaturari sarrera, Erromantzeak, Bertsolaritza.

Hurrengo batetan izango duzu aukerarik Juan Mariren hitzaldi horie-

tan jasotakoa adierazteko. Orain goazen geratzen diren hitzaldien berri ematera.

maiatza: itzaldiz betea

Ikastaro honetako lehen hitzaldian azaldutako eskema orokorra zehazki esplikatu da maiatzean emango diren bederatzi hitzaldietan.

Maiatzaren 8an Patxi Altunak honako gai hau aztertuko du: Euskal Poesia XVI-XVII mendeetan: Dextepare... Ziburuko Etxeberri... Oihenart.

Maiatzaren 9an Itziar Mitxelena: «Euskal prosa XVI-XVIII mendeetan: Leizarraga... Axular eta Sarako Eskola... Sarako Etxeberri.»

Maiatzaren 12an gai hau azalduko da: «Euskal prosa XVIII-XIX mendeetan: Larramendi eta jarraitzaileak, Kardaberaz, Mendiburu... Agirre, Lardizabal...». (hizlaria bilatzen ari dira).

Maiatzaren 13an Patri Urkizuk Euskal Teatroaz hitzegingo du.

Maiatzaren 15ean Xabier Kintanaren hitzaldia: «Euskal Literatura Bizkaian XIX mendean: Mogel, Añibarro» eta «Lapurtar klasikoaren bilakabidea XIX mendean, Bonaparte eta itzultzaileak...».

Maiatzaren 16an Ibon Sarasolak hitzegingo du berriro. Gaia: «Euskal Poesia XIX mende bukaeratik Lizardi arte».

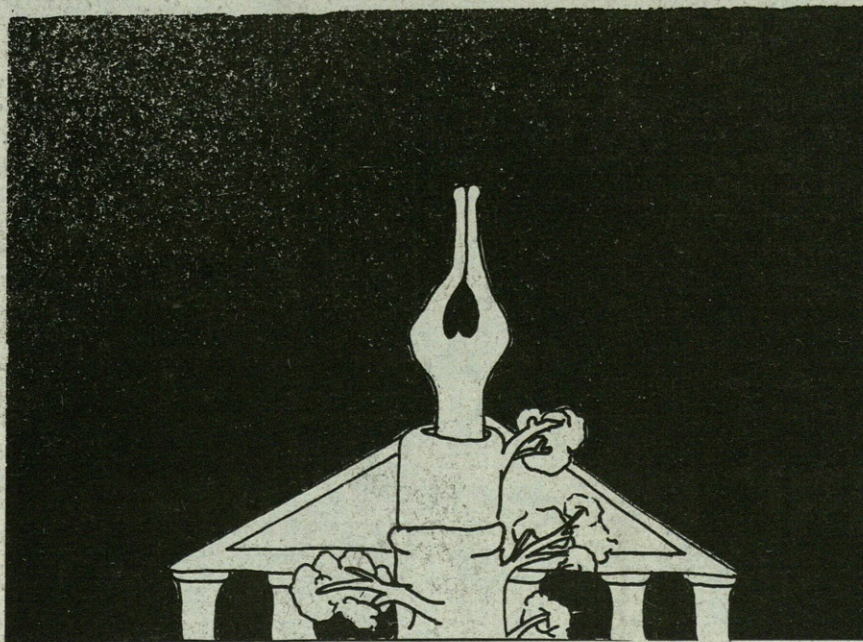
Maiatzaren 20an Joxe Azurmendi jarraituko zaio gai horri «gerraondoko euskal poesia» aztertuz.

Maiatzaren 22an Jesus Mari Lasagabasterrek «gerraurreko euskal prosa»z hitzegingo du, batez ere nobelaren sorrera esplikatuz.

Eta azkenik maiatzaren 27an Koro Navarrok aurreko gaiari jarraituz gerraondoko euskal prosa»z hitzegingo du.

Ikusten den bezala ikastaro bete bat antolatu du ILAZKI euskal akademiak Donostia aldeko «euskaldun berri»entzat. Bukatzen denean izango dugu zer adierazi hizlari horiek esan dutenari buruz. Ordurako utziko dugu gaia.

IÑAKI ZUBIZARRETA

inguruaren arduraz

Bertsolari Txapelketa Nagusiaren oihartzunak oraindik gure belarrietan doinu jotzen ari zaizkigun garaiean, txapelketa horretan bigarren gelditu zen Jon Enbeitaren lehen poema liburua atera da plazara. Nahiko gauza gomentagarri du liburu honek nere iritziz. Ikus ditzagun orain neri interesgarrienak iruditu zaizkidanak.

Era askotako eta garai askotako poemak ditugu liburuxka honetan. Gure euskal poemagintzan hain maiz nabaritzen den liburuaren batasun falta, honetan ere argi da. Beraz, ez dago poema guziak nolabait lotu eta erlazionatzen dituen hari bat. Eta honen ondorio garbia: osotasuna duen zerbait izan beharrean, poesia bilduma bat da. Hala ere, hau ez da bakarrik Enbeitaren liburuaren ezaugarria, horrela gertatu bait da orain arteko poema liburu gehienetan. Hau kontutan hartuz, baloraketa orokor bat ematea ezinezkoa dela esan beharra dago. 1968-77 arteko aldian idatzitako poemak aurki ditzakegu liburuan, poema bakoitzaren bukaeran zein urtetan idatzita den adierazten zai-

gularik. Eboluzio kronologikoari eusten badiogu, nahiko garbi ikusten da eboluzio bat poetarengan, batez ere formari dagokionez, gai nahiko fijo eta errepetitiboak ematen direlarik. Lehen urteetako poemen artean —nahiz eta liburuan bukaeran ipinita egon—, nolabait gerra aurre eta osteko tradizioa jarraitzen dutenak dira nagusi. Hauetan erabiltzen den sinbologia, ingenuo eta teluriko samarra da, neurkera eta pundua aski akademikoak direla. Gaiak ere, sinbologiaren arauera aukeratuak ditugu. Horrela, aurkitzen ditugu «Itsas zabala» «zeru ispilu» «harkaitz lakarra» «loren mardulen argira» etabar. Bertso modura emandako ondoan bertso libre-etan egindakoak badira ere, baina gaia eta sinbologia bera mantenduz. Haserako poema hauen ondoren egilearen eboluzio kronologikoan, planteiamenduen aldaketa bat ikusten da, batez ere formaren aldetik. Gero eta gehiago, naturarekiko aipamen eta gonbaraketak urriagoak izango dira, pertsonaren kezka eta zalantza nagusiak —hau bait da gai nagusia— era krudelago baten bidez adieraziz. Sinbologia eboluzionatu beharrean deuseztatu egin du

egileak. Deuseztatze honek ekar zezakeen hutsunea betetzeko, planteiamendu espazialak bereganatzen dituen poetak; eta horrela aurki ditzakegu espazioaren ahalmenak betetzen saiatzen diren poemak zein imajinismo hutsean erortzen direnak ere. Hala ere gai nagusiek berdina izanez jarraitzen dute: maitasuna, zuzentasuna, bakea, anaitasuna, Jainkoa, batasuna, eta orokorki, gizonaren inguruan ematen diren gogo arazo eta kezkak. Aipatutako planteiamendu espazialek irakurlea eta poemen arteko erlazioak sendotzea dutela helburu nagusitatzat, argi da, lehen inpresioaren erlazioak batez ere. Eta **Inguruaren arduraz** liburuan nahiko ongi lortuta dagoen arren, honek arrisku haundi samar bat dakar. Dударik gabe elemendu espazial ta imajinistek bere garrantzia ukan poetikotasunean, askotan poemaren umetasuna estali eta disimulatzeke besterik ez dira erabiltzen. Hau ez dagokie Enbeitaren poema guziei noski, baina badira poema batzu berez nahiko injenuo eta pobreak —nere ustez noski— baina lehen inpresio batetan salbatzen direnak inpresio espazialari esker. Hala ere, honek akats handia baldin badirudi ere, ez da horrelakorik, erabiltzen duen espazioaren tratamendua generalean aski egokia bait da. Planteiamendu formalen aldetik horren eboluzio garbia gertatzen bada ere, hizkuntza poetikoaren aldetik ez dago hain bestekorik. Nahiz eta piska bat urriagotu, haserako sinboloak ez du eboluziorik sufritu; eboluzioa kualitate aldaketa bezala ulertzen badugu, eta ez kantitate aldaketa bezala, azkeneko hau gertatzen bait da aztergai dugun liburu honetan.

Egileak berak deklarazio batzuren bidez zioenez, bertsolaritza eta poemagintza nolabait lotu eta elkartu nahiean erabiltzen ditu Enbeitak bere indarrak. Honetan ekiteak nolako fruituak ematen dituen itxopen gertatzen gara. Hurren arte bada.

JOSU LANDA

ttakun, ttakun, agur lagun

GOTZON

Ohituta geunden Gotzonen ostiraleroko bixitara. Ilunabarrean, beti besapean karpetaen bat, aldizkariaren batzuk edo ez dakit zer zuela, hots haundirik atera gabe, hementxe izaten genuen.

«Sortzaileen orrialde»rako —berak sortu eta hilabetetan inoiz hutsik egin gabe eraman zuen sekzioa— iritsitako lanak jaso, aukeratu, eta berehala jartzen zen makinaren aurrean, txukun txukun hura pasatzen.

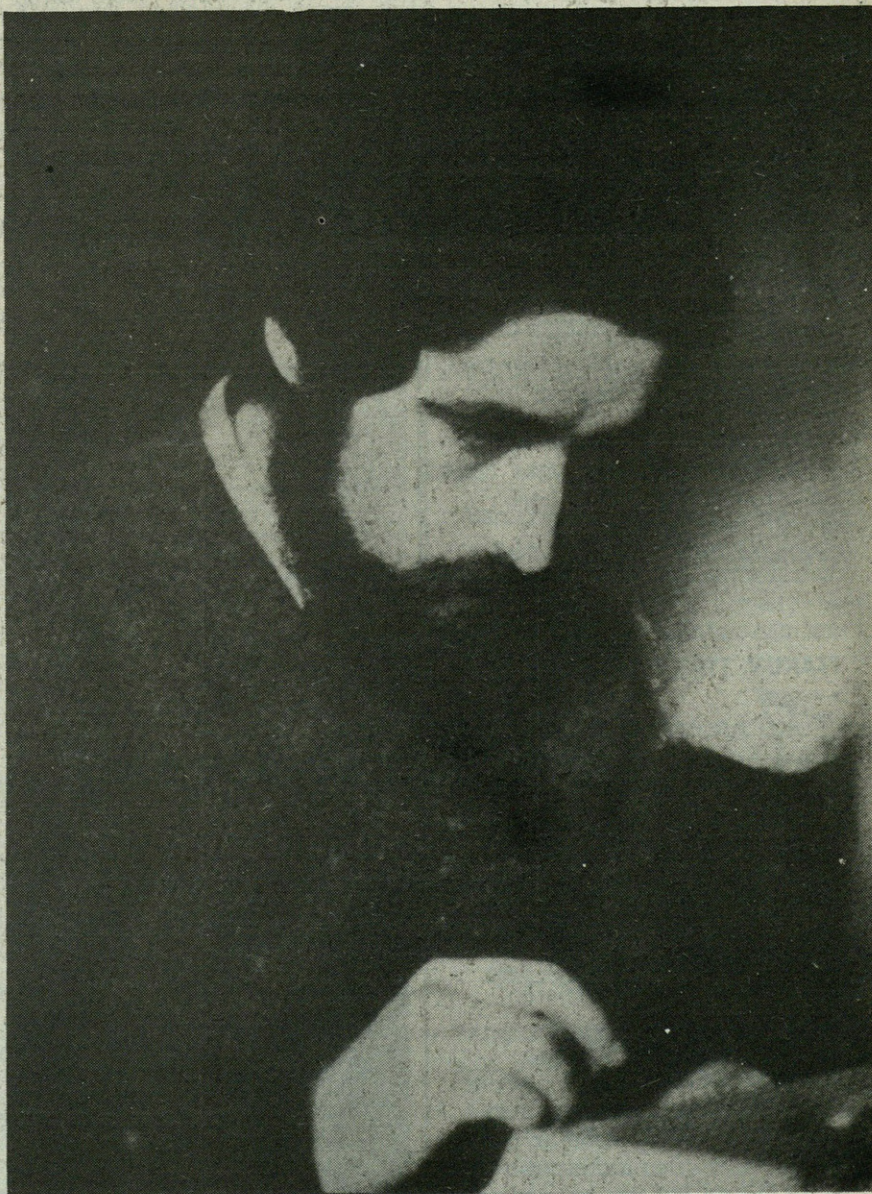
Ez zaigu ahaztuko bere azken bixita. «Sortzaileen orrialdea»ren garaia pixka bat pasata zegoen. Inpresio hori zuen behintzat Gotzonek. Beste mila gauzetan sartua ere bazeabilen. Eta aurkitu zituen bere ordezkioak: «Zirrikritutan» sailaz arduratuko zen Muxikifia taldea. Ordurako sortua eta bultzatua zuen talde hori. Izan ere, Gotzon ez zen «bere» lanera bakarrik mugatzen. Oraitxe ezagutu ahal izan ditugun poema hauek lan barnekoia azaltzen badute ere, Gotzon ez zen horretan bakarrik geratzen. Bere itxura apalak, timidoak, beste zerbait pentsa araz zezakeen arren, Gotzon animatzaile eta bultzatzaile bait zen. Bere inguruan zituenen posibilitateak ezagutu eta aurrera eragiten zien. Horregatik, berdin aurkituko zenuen aste kultural bat antolatzen, gazte batzuk bildu eta literatura ala antzerkia egitera bultzatzen, ala bere anaia Joxemari marrazki eta komikiak egin eta argitaratzera animatzen... Ala hemen hertan, beti aldizkariaren martxaz interesatua, eta berea aportatuz.

Bere lanak izan duen jarraipenaren poza geratzen zaigu gaur egun. Eta baita, Txomin Artolak egin duen diska honen bitartez, bere kezkak eta izakera gehiago ezagutzeko modua ere.

TXOMIN ETA GOTZON POETA

Zinez esan daiteke Txomin ederki atxeki zaiola Gotzon poetari. Beronen bizitzaren lau faseak argiro ageri dira bere diskan. Lau fase hok Euskal Herriko gazte askok jasandakoak dira, eta diskan poetaren kreazioarengan zuten proportzioaren neurrian, ez bestelakoan plazaratu dira.

Lehenengo fasean, begi zabalez bortxazko inguru bati begira ari den haur txikiaren gatazka nabarmen da. Bortxazko giro hau, haurraren begi injenuotatik agertzen zaigu, haurrak errealitatearen akats eta detailez ohartzeko duen ahalmen sarkorraz alegia. Bigarren fasea lehenengoaren ondorioa da: espetxea. Errealitateak borrokara bultzatzen du begi injenuoz

beraren instrumentu batek jan du poeta: gartzelak. Ezinbesteko esperantza edo itxaropena nagusi da fase honetako lanean. Oraindik ere errealtate berri baten alde borrokatzeak merezi du, eta esperantza hauek poetaren animoa mantentzen du. Hirugarren fasea garrantzi gutxienekoa da segurki. Poeta kartzelatik erten da, eta kartzelan animatzen zuen itxaropen berdinak lanera bultzatzen du, bere herriaren aldeko lanera. Eta laugarrenean dator, ezpairik gabe, faserik gogorrena, garrantzitsuena, aberatsena eta, zergatik ez, poetaren balio literarioa gehien agertzen duena. Amorioaren une garrantzak ezagutuko ditu, berauek eta bere adiskidea etengabeko «leit-motiv» bihurtuz. Fase honek kronologikoki progresio garbia dager. Sentimentu gaisotasunetik gaisotasun fisikora igaroko da, tartean esistentziaren arazoa mailarik gorenera altxatuz. Arazoaren aurrean poetak hartzen duen jarrera ere bilakeera baten fruitu da, azkenean nola edo halako agresibitate baten arrastoak aurki ditzakegularik. Agresibitate arrastoak diot, poetak biktima itxura jokatzeko baitu bere obra guztian, eta, egiaz, ezagutu genuenok ez gaitu gehiegi harritzen, bere izakera apala ezagutuz.

Orotara, diska batek poeta baten obrari jartzen dizkion mugak anitz izan arren, poetaren eta bere arazoen inpresio garbi bat eskaintzen digu Txominen diskak.

J. ANSORENA

TTAKUN, TTAKUN, AGUR LAGUN

ZERUKO ARGIAN 818. zenbakian Txomin Artolak eginiko Belar Hostoak izeneko diskari buruz artikulua batetan honela genioen: «Txomin Artolak badu musika egiteko aski ezaguna den era zehatza. Gauzak egiteko era zehatz honek badu zinez bere publikoa eta doakion arrakasta berezia.» Oraingo honi orduko iritziaren baieztapena dela deritzogu. Artikuluxka hartan idatzitako pasarte batek honela zioen: «testo guztiak bezalaxe, diska honetan erabiltzen direnek ere berez badute Irakurketa bat, hau da, erritmo eta kadentzia bat eta bereizgarri

nauek errespetatzean datza ene kezka». «Hitzak berak duen musikalitatea behar bezala espresatu ez ote den kezka dut.»

musiko bat poetarentzat

Txominek, bere estiloari zuzen egokitzen zaion idazlea arkitu du. Gotzonen poesia irakurtzean sumatzen den barnekoitasuna eta komunikazio erraza Ttakun ttakun diska entzuterakoan ere hori sentitu egiten da. Entzun-irakur, irakur-entzutea batera gomendatuko genuke. Txominek, Gotzonen mezua ulertu du. Kreazio lana baino, hartutakoa adierazten eta kanporatzen saiatu da. Komunikazioa adierazi egin du hitz batez esanda. Gotzon gizonarekiko izan zuen komunikazioa noski. Fidela izaten saiatu da.

Hori guztiaren euskarria, hots akustikoa erabiltzea izan da. Berriz ere «Belar Hostoak» aztertzerakoan idatzitakoa gogora datorkigu: «perkusioa eta kitarra elektrikoa erabiltzen dutenek, joleak, alde batetik ari zaizkigu eta Txomin bestetik; elkar gurutzatzen badira ere ez dira

osagarri gertatzen; nahiz eta hizkuntza berdinean aritu —musikan— bi mezu ezberdinak botatzen dizkigutelakoan nago». Ttakun ttakun diskan, kitarra akustikoa —efektibismorik gabe— eta biolontzelo oinarritzat hartzen dira, filarmonika xilofonoa perkusioa eta besteak osagai gertatzen direlarik. Eta aukeraketa edo autaketa hau egiterakoan Txominek asmatu duelakoan gaude.

Zenbaitzentzat Txominen musika monotonoa da, beti berdina, eta hori Herri Irratian galdetu ziotenean, egile berak honela erantzun zuen: «Ez dakit, agian bai bainan neri ateratzen zaidana egiten dut; nere buruarekin sinzero izan nahi dut. Orain ni zozoa banaiz...»

Ez, horrelako musika ez da nolanahi entzuteko edo dastatzekoa, ezin da nolanahi erabili, ez da erraz kontsumitzen den horietakoa, une aukeratuetan gogoz eta arretaz entzutekoa baizik. Dena dela, azkeneko honekin egileari posibilitateak —bide horretan noski— ez ote zaizkion agortu beldurra dugu. Zain geratzen gara.

XALBARDIN
ARTASO

txomin artola

ttakun ttakun

barazki, denerako aski

Aurreko estekoari jarraituz, ensaladen errezeta berri batzuk emango dizkizuegu oraingoan ere, gaurkoz horiekin amaituz. Baina errezetatan zehar ikus dezakezuen bezala, norberak ere asma ditzake ensalada berriak. Horretarako imaginazioa pixka bat martxan jartzea besterik ez da behar, eta probak egin, gustokoa atera arte.

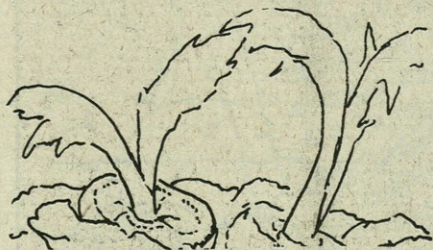
Bestalde, eta ensaladak eta menestrek alde batera utziz, barazkiak, beste modu batzutarra ere erabil ditzakegu. Adibidez, tortilla goxo eta bitaminadunak ere lor ditzakegu horiekin, gainera ez batere zailak egiten, eta presaka zabiltzen edozein unetan oso ondo etor daitezkeenak. Hor doazkizue, bukaeran, errezeta pare bat.

oilasko ensalada

Lau lagunentzat, oilasko erdi bat, kilo erdi patata; poteko piñak, lau zati; saltsa mahonesa.

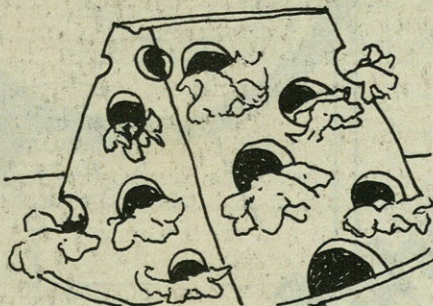
Oilasko eta patatak egosi ontzi desberdinetan; patatak koadroetan puskatu eta oilaskoa apurtu; piña ere puskatan jarri eta dena nahasi. Gainera mahonesa bota eta ondo hozten utzi.

erremolatxa eta sagar ensalada

Letxuga bat, 300 gramo erremolatxa (bi ale), bi sagar errezil, kilo erdi tomate eta mahonesa, lau lagunentzat.

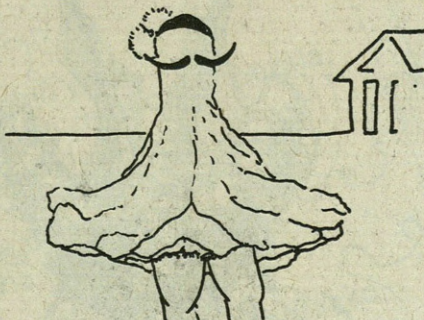
Dena zati koadratuetan jarri eta mahonesa bota gainera. Gero hozten utzi.

roquefort ensalada

Kilo erdi endibia, 50 gramo almendra; urdaiazpiko gozoa bi xerra; roquefort gazta, 50 gramo; olio, ozipina eta gatz, lau lagunentzat.

Almendrak eta urdaiazpikoa puskatan jarri eta binagreta bota. Gazta ondo nahasi saltsan. Gero endibia, zatituta, nahasi eta ondo eragin. Nahiz izanez gero, xehetuta azenario gordin bat nahasi.

greziar ensalada

Azeituna beltzak, tomate, tipula eta Burgosko gazta. Tomatea xerretan ebaki eta horiek bikoiztu. Gazta ere puskatu eta tipula ere bai, ohitura duzun bezala. Dena nahasi eta gatz, olio eta ozipin edo limoiez lagundu.

cordobako ensalada

Letxuga muinak garbitu eta gatzu, baina osorik. Olio pixka batean baratzuri oso xehetuak frejitu eta letxugaren gainera bota, honela letxuga pixka bat egosi egiten da. Hoztu gabe jan behar da.

barazki tortilla

Lau lagunentzat, esparrago fresko batzuk ala lata bat, libra bat espinaka, bi azenario eta zortzi arrautza.

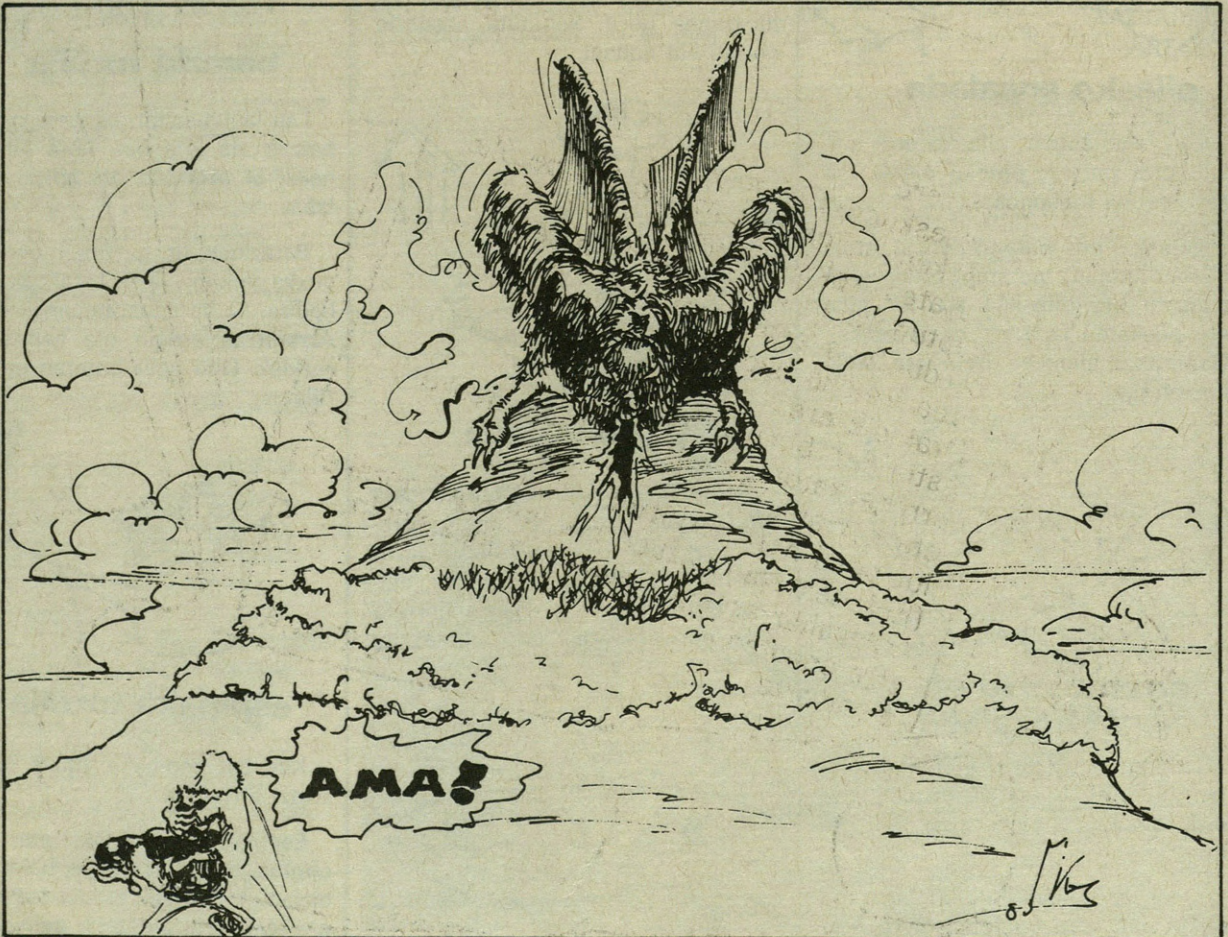
Barazkiak ur gaztutan egosi eta puxka txikitik jarri. Latakoak baldin badira, ez da egosi beharrik izango. Arrautzak eragin eta nahastu barazkiak. Olio apur batetan egin tortilla.

espinaka tortilla

Kilo bat espinaka, tipula bat, eta zortzi arrautza.

Espinakak, gordinik, eta tipula, oliotan pixka bat frejitu, baina ez su bizian. Arrautzak eragin eta nahasi, eta tortilla bi aldetatik egin, patatena bezala.

ZIRRIKUTUTAN

musean bihar arte

Bihar ere
zure eskuetan hilgo naiz,
udazkeneko gaztain mordo bat bezala,
eta atea irekiko didate.
Neptunorekin «mus» ean jokatzek
ez du deus esan nahi,
atea irekiko badidate.

Oraindik ere
astia dut, bihar arte,
errege katolikuen tronuan eseritzeko
eta bertatik
lur berri hori aurkitzeko
(Kolonek egin bazuen nik ere egin nezake),
Atilazaharrekin «mus» ean joka nadin
urte askotan,
bihar arte.

JOSERRA

Andoaingo herria. lazko santakruz jaiak.
 Larunbata arte jai giroan ospatu baziren ere, igandea,
 maiatzaren sei, dolu eta nahigabez betea argitu zitzaigun:
 Jose Ramon Ansa, andoaindar gaztea, bide bazterrean
 agertu zen hila. Berri lazgarria, tristura, negarra...
 eta berehala, lehenengo susmoa: «Seguru orain ere "beraiek"
 izan direla. Nortzuk, ba, bestela?».

Hilkanpaiak eguerdian, jaien amaiera ondoren,
 susmoaren indar hartzea, ezina...

Astelehenean hiletak, susmoaren baieztapena, negarra,
 manifestaldia kalez kale, udaletxekoen salakuntza...

Gaur, urtebete geroago, ordungo oihartzunak bizirik dirau, betiko
 «kontrolagaitzek» bizirik diraute, baina baita gure
 esperantzak ere: Jose Ramon, gurekin haugu,
 argituko duk ikusi ez huen eguna!

begiak triste eta odola irakinez

lazko maiatzak sei,
 bai egun samina,
 argia heldu baino lehen
 gauak desegina!
 Urtea pasa dela
 sinistu ezina,
 hain da berria oraindik
 orduko sumina...
 Bertsoz hustuko banu
 bihotzeko mina!

«Beren enbidoari
 ezin jo hordago.
 Ez ote gara gero
 eta morroiago?»
 Negar ontzitik edan
 nuen mila trago,
 tristura ezin zitzaidan
 sartu barruago.
 Oraindik nire onera
 etortzeko nago.

* * *

Eguerdian entzun zen
 hilkanpaien hotsa,
 gure negarra eta
 etsaiaren poza.
 Hura heriotzaren
 ezpata zorrotza,
 ustegabea bezain
 gaizto eta arrotza!
 Oraindik odoletan
 daukat nik bihotza.

Jai giroan genuen
 larunbata agurtu,
 artean ez zitzaigun
 jolasgura agortu.
 Baina igande goizean,
 bere etxetik gertu,
 Jose Ramon gaztea
 hila zen agertu.
 Odoletan zituzten
 santakruzak lehertu

Astelehena izan zen
hileta eguna,
andoaindarroi nekez
ahaztuko zaiguna.
Nahigabeen agurtu
genuen laguna,
beti gure gogoan
izango duguna:
adio, Jose Ramon,
gazte euskalduna!

Zu gabe geratzean,
bai une gazia!,
esperantzaren bila
ninduzun hasia.
Heriotza ba ote
zerbaiten hazia?
Galdera joan zitzaidan
malkota nahasia.
Inork ez du itoko
zure garraisia.

Berriro odoletan
da euskal baratza,
herio dardaretan
Andoaingo plaza.
Gorrotok hil zaituzte,
Jose Ramon Ansa.
Negarrez hasia naiz
eta ezin lasa.
Hilezkilari nola
kendu bere lantza?

(79.05.6)

Basapiztiak, utziz
ohizko habiak,
gau beltzera zuzendu
zituzten begiak.
Zenbat negar zekarren
hilketa larriak!
Erailearen berri
ba daki ilargiak,
baita ere loak hartu
ez duen herriak.

Han zenuen herria
kalez kale minez,
zure erailearen
salakuntza eginez,
begiak triste eta
odola irakinez,
hark merezi bezala
erantzun ezinez...
Bihotzak sufrimenduz
egin zigun gainez.

Gauak hartuko ahal du
egunaren antza
eta kanpaiek joko
askatasun dantza!
Andoaindarrok behintzat
ba dugu esperantza
noizbait jaiez jantziko
zaigula enparantza...
Han izango zara zu,
Jose Ramon Ansa.

PEDRO M.ª ESNAL

negua oraindino euskararentzat

80-ko udaberria ere iritsi zai-gu. Betiko antzera; ez beranduegi, ez goizegi.

Burjesiaren erreforma ere aurrera doa; batzuek nahiko luketen baino astiroago eta beste batzuek nahiko luketen baino azkarrago. Baina errealduz doa. Baskongadoetako Parlamentua eta

Gobernua eginik daude. Nafarroako Parlamentua lehengotik dago.

Baina, hala ere, euskarak, Nafarroako hizkuntzak, ez du aurrerakadarik eman Nafarroako instituzioetan. Duela gutti oraino, hogeita mila Nafarrek kalera atera beharra izan zuten, Nafarroako instituzioek euskarari ematen dioten tratua dela kausa.

1980-ko udaberria iritsi den arren euskarak, baskongadoen hizkuntzak, ez du aurrerakadarik eman Baskongadoetako instituzioetan. Euskararen aldeko manifestapenik ez da egin oraindik Baskongadoetan; baina «Euskal

Herrian Euskaraz» taldeetakoek aspalditik ari dira protestaka. Eskoletako «idoneoak» entzerronak egiten ari dira. Eta gauzak gaur bezala jarraitzen badira, laster probintzia baskongadoetan ere euskararen aldeko manifestapenik egin beharko da.

Iazko auteskundeetatik aurrea Euskal Herriak abertzaleei eman diela konfidantza botoen bidez aldarrikatzen da. Baina abertzaleek ezer gutti egin dute oraindik Euskal Herriko hizkuntzaren alde.

Euskararentzat ez da iritsi, bada, oraindik Udaberririk.

JULEN KALZADA

hiztegia

Afera: Asunto
Aldendu: Distanciarse
Amore eman: Ceder
Andana: Talde
Antzeslari: Actor teatral
Antestu: Representar (teatro)
Atzeman: Aurkitu
Auhena: Lamento
Ausartzia: Atrevimiento
Aztikeria: Malignidad, brujería
Berant: Berandu
Bereizgarri: Peculiaridad
Bidalketa: Emisión
Buraso: Guraso
Disdira: Resplandor
Edukin: Mami, contenido
Erdiratu: Rajar
Eroan: Eraman
Errepikatze: Repetición
Gaingitu: Superar
Gurtza: Adoración, culto
Harbera: Receptivo
Hauzapez: Alkate
Hazkurri: Janari
Hedoi: Odei

Igarri: Konturatu
Irudikatu: Imitar, simular
Jaramon egin: Hacer caso, importar
Jujatu: Juzgar
Karduri: Efusión
Lan galde: Petición de trabajo
Lazgarri: Aspero, horroroso
Lehentasuna: Prioridad
Lika: Materia pegajosa
Luzero: Luzera, longitud
Mirail: Izpilu
Negar zotinka: Gimiendo
Ontsa: Ondo
Ore: Masa, pasta
Oro har: Globalmente
Ostera: Viaje
Pendiz: Cuesta, pendiente
Printz: Destello
So egin: Begiratu
Soqile: Observador
Sujeta: Gaia
Tankera: Itxura
Uhain: Onda
Zentzerradak: Cencerradas que se les da a los novios
Zin egin: Jurar

100 Bulego, 130 Kooperatiba eta 19.000 Pertsona Herriaren zerbitzuan.

Geroz langabeko gehiago, lantokiak isten, eta industrigintzarako inbertsioak erabat moztu diren larialdi honetan, guk ez dugu galdu lehengo ilusio eta ametsik.

1956ko urtean ideki genuen "UL-GOR", lehenengo kooperatiba. Gaureragun, 23 urteren buruan, 70 industri kooperatiba -130 lanbide desberdinetan- biltzen gara, 19.000 lankide-bazkide elkar lanean ari gara.

Hurrengo urtean, makurrena delarik ere, eta oraindains bezala zure laguntzarik izaten ba dugu, enpresa berriak antolatu eta lanpostu berriak sortzen jarraituko dugu.

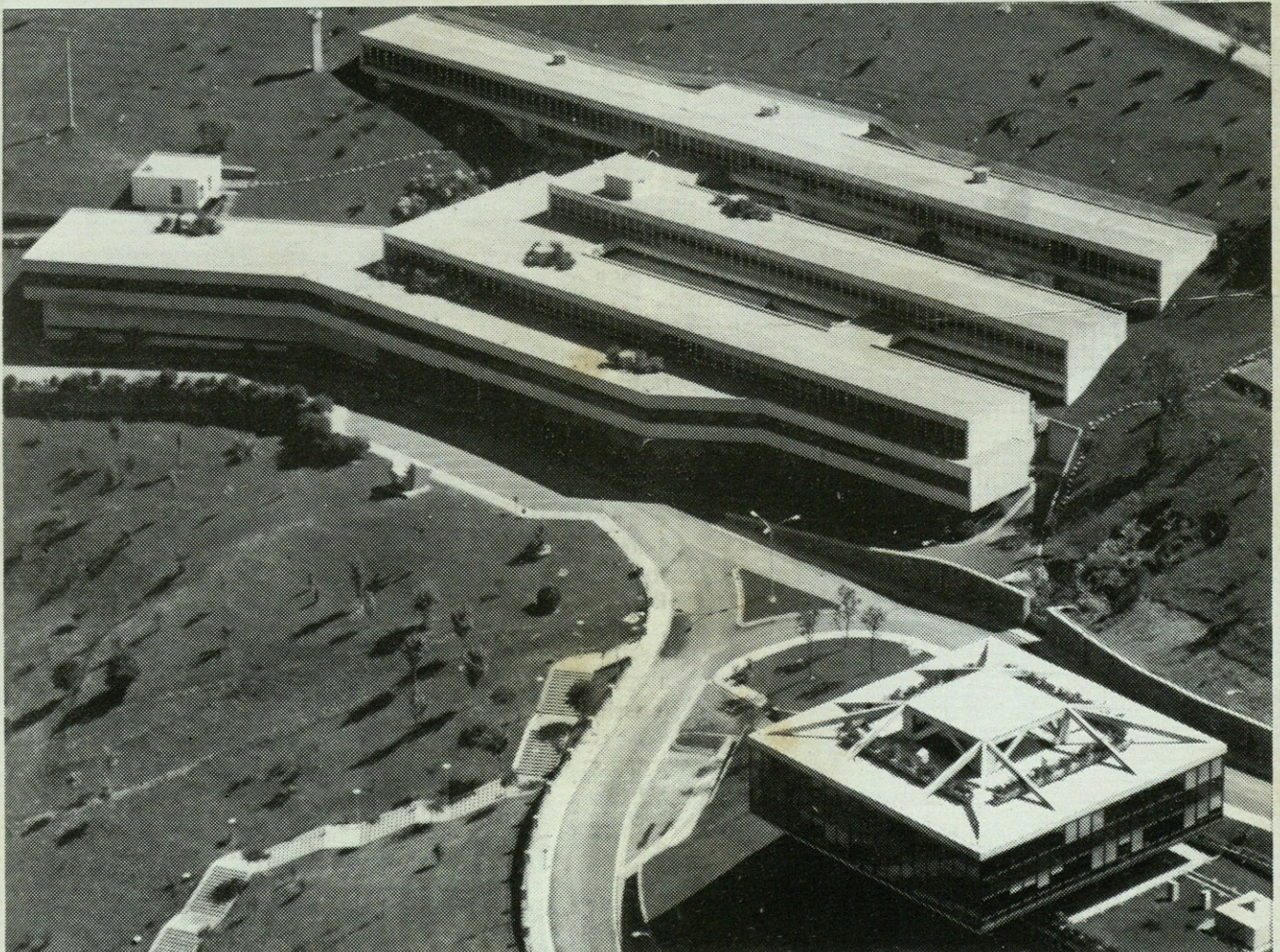
Horregatik da, izan ere, LAN KIDE AURREZKIA EUSKADIKO KUTXA.

CAJA LABORAL POPULAR

LAN KIDE AURREZKIA

Euskadiko Kutxa

LAN KIDE AURREZKIA, Zerbitzu Zentralak. Arrasate, Gipuzkoa.

ZELU BARRA EUSKAL PRENTSA